

Een recept voor taal

Het ontwikkelen van een leerlijn Nederlands in het mbo

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Een recept voor taal

Het ontwikkelen van een leerlijn Nederlands in het mbo

Nynke Jansma
Ella van Kleunen
Els Leenders

Maart 2009

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

© **Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede**

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld is het toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen.

Auteurs: Ella van Kleunen, Els Leenders, Nynke Jansma

Eindredactie: Els Leenders

Omslag: Axis Media-ontwerpers, Enschede

Druk: Drukkerij Netzodruk, Enschede

Informatie

SLO

Secretariaat Beroepsonderwijs

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 663

Internet: www.slo.nl

E-mail: vmbo-mbo@slo.nl

AN: 5.4532.184

Inhoud

Inleiding	5
1. Leerdoelen Nederlands	7
1.1 Wat staat er in het kwalificatiedossier?	7
1.2 Geconcretiseerde taalprofielen	8
1.3 Document Leren, Loopbaan en Burgerschap	8
1.4 Relatie met Referentiekader Meijerink	8
1.5 Stappenplan voor het ontwikkelen van een geconcretiseerd taalprofiel	9
1.6 Geconcretiseerd taalprofiel Kok, mbo-niveau 2	14
2. Nederlands in de opleiding	19
2.1 Basisvisie	19
2.2 Kiezen voor een model	19
3. De leerlijn Nederlands	23
3.1 Inhoud	23
3.2 Programmering	23
3.3 Onderwijsactiviteiten	24
3.4 Begeleiding en mogelijkheden voor maatwerk	25
3.5 Lesmateriaal en bronnen	25
3.6 Taaltaak: Linzensoep, waarom ecologisch?	26
4. Beoordeling	33
4.1 Intake	33
4.2 Voortgangsbeoordeling	34
4.3 Examinering	36
4.4 Voorbeeld taalassessment	38
4.5 Stappenplan taalassessments ontwikkelen	40
Literatuurlijst	47
Bijlagen	49
Bijlage 1: De niveaus van het ERK, Raamwerk NT2 en Raamwerk Nederlands in (v)mbo	51
Bijlage 2: Analyse talige activiteiten kok	53
Bijlage 3: Criteria examenportfolio	55
Bijlage 4: Casco Taalassessment ontwikkelen	57

Inleiding

In het middelbaar beroepsonderwijs ligt de nadruk op het ontwikkelen van competenties voor het uitvoeren van beroepstaken. Inmiddels moeten de beginnende beroepsbeoefenaren ook expliciet aantonen dat ze de Nederlandse taal op een bepaald niveau beheersen en dat ze kunnen rekenen. De niveaus voor taal liggen vast in de kwalificatiedossiers en in het document *Leren, Loopbaan en Burgerschap*.

In de mbo-opleidingen is men de afgelopen jaren druk bezig geweest om het onderwijs competentiegericht vorm te geven. De aandacht voor taalbeheersing was daarbij geïntegreerd; aan de ontwikkeling van taalvaardigheid werd gewerkt in het licht van het beroepsperspectief. De ervaring leert inmiddels dat er in het onderwijsprogramma structureel en consequent aandacht aan taal gegeven moet worden, anders halen de deelnemers de voorgeschreven niveaus niet.

Het beroep is een belangrijke motor voor het leren van deelnemers op een beroepsopleiding en daarom moet taalontwikkeling gekoppeld blijven aan de beroepspraktijk. Aan de hand van zinvolle en begrijpelijke taaltaken uit de context van het beroep leren deelnemers taal. En dat dan soms oefening nodig is om bijvoorbeeld de d's en de t's onder de knie te krijgen, ja dat begrijpen ze ook wel.

Voor taalcoaches, stafmedewerkers, teamcoördinatoren, docenten en ontwikkelaars is het een uitdaging om een gestructureerde leerlijn Nederlands op te zetten binnen competentiegericht onderwijs. Daarom heeft SLO voor hen deze handreiking ontwikkeld. De handreiking is ontstaan op basis van het SLO-werk voor de BTG-UV¹ en in dialoog met de leden van *Taalbeleid Concreet*².

U vindt hier een aantal aspecten op een rij waaraan u zeker moet denken als u een leerlijn ontwikkelt. Ook wordt in beeld gebracht welke keuzes u kunt maken. Deze handreiking is geen stappenplan, geen recept en geeft ook geen garantie op succes. Succes hangt in hoge mate af van hoe het onderwijsgevende team samenwerkt, hoeveel tijd en begeleiding beschikbaar is en niet in de laatste plaats van de inzet van de deelnemers zelf.

Het ontwikkelen van leerplannen is een complexe aangelegenheid, omdat veel aspecten met elkaar samenhangen en elkaar beïnvloeden. Het gaat hier om leerplankundige aspecten als visie, leerdoelen, rol van de docent en toetsing en dergelijke. In onze visie zijn op dit moment voor het taalonderwijs in mbo twee aspecten van groot belang. Enerzijds zijn dat de leerdoelen voor de Nederlandse taal in de beroepsopleiding. Als die niet helder zijn, dan weet de deelnemer niet welke soort taaltaken hij moet kunnen uitvoeren en welke taalproducten verlangd worden.

¹ BTG-UV staat voor Bedrijfstakgroep uiterlijke verzorging. De BTG-UV is onderdeel van de mbo-raad en behartigt de belangen van de uv-opleidingen in het reguliere onderwijs. Publicaties van de BTG-UV, UV, *Beheers je taal!* en *UV, Toets je taal!*, zie www.mborraad.nl.

² Klankbordgroep bestaande uit Taalbeleidsmedewerkers van ROC Eindhoven, ROC Mondriaan, ROC van Twente en Albeda College.

Het tweede aspect hangt nauw samen met die leerdoelen en dat is de toetsing van taalgedrag en taalproducten. Opvallend is dat veel docenten Nederlands in het mbo (en in het vo) niet goed weten hoe ze opdrachten moeten samenstellen waarmee ze taalprestaties kunnen beoordelen. Leerdoelen taal en het beoordelen van taalproducten en taalgedrag krijgen in deze handreiking daarom veel aandacht. Ook gaan we in op visie, inhouden, leerbronnen en materialen.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 gaat over leerdoelen taal, waaruit en hoe die afgeleid kunnen worden. In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de visie van opleidingen en de plaats van taalonderwijs in competentiegericht onderwijs. Het volgende hoofdstuk gaat over de programmering van taalactiviteiten en de overwegingen die daarbij van belang zijn. Vervolgens komt in hoofdstuk 4 de beoordeling aan de orde, van intake tot examinering. De laatste paragrafen van hoofdstuk 1 en 4 bevatten stappenplannen voor het ontwikkelen van een geconcretiseerd taalprofiel (hoofdstuk 1) en een taalassessment (hoofdstuk 4).

1. Leerdoelen Nederlands

Mbo-deelnemers moeten voldoende taalvaardig worden om in allerlei communicatieve situaties hun doelen te bereiken. Als burger moet je op een buurtvergadering je zegje kunnen doen over de voorgenomen plaatsing van vier windturbines tegenover je woonwijk. Daarbij wil je overkomen als iemand die het milieu een warm hart toedraagt, maar tegelijkertijd wil je aangeven dat je tegen de plaatsing van 125 meter hoge masten bent. Als loodgieter moet je soms vriendelijk zijn tegen een klant die je met allerlei kletspraatjes van je werk houdt. Op school moet je de leerboeken kunnen lezen, de toetsvragen kunnen beantwoorden en de docent vragen stellen. Deze situaties vragen genuanceerd taalgebruik, dat ook in het onderwijs geoefend moet worden.

Het doel van het onderwijs Nederlands op het mbo is dat deelnemers hun taalvaardigheid doelgericht blijven ontwikkelen zodat ze met steeds meer nuancering en variatie communicatieve doelen kunnen bereiken. In dit hoofdstuk wordt toegelicht waar de leerdoelen Nederlands voor het mbo uit bestaan.

1.1 Wat staat er in het kwalificatiedossier?

De Kenniscentra Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (KBB's) hebben in de kwalificatiedossiers zogenaamde 'taalprofielen' opgenomen. Daarin is voor vijf taalvaardigheden (luisteren, lezen, gesprekken voeren, spreken en schrijven) aangegeven op welk taalniveau de Nederlandse taal beheerst dient te worden. (Zie bijlage 1 voor de herkomst van de taalniveaus.) In het kwalificatiedossier mbo-verpleegkundige ziet het taalprofiel Nederlands er als volgt uit:

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C2					
C1					
B2					
B1					
A2					
A1					

Een taalprofiel geeft scholen zicht op het te behalen taalniveau, maar het geeft opleidingen te weinig houvast bij het ontwikkelen van taalonderwijs dat aansluit bij competentiegericht leren. Voor het ontwikkelen van taalonderwijs is het nodig te weten wat er in het toekomstige beroep concreet aan taalsituaties voorkomt. Het gaat dus om beroepssituaties waarin deelnemers een taalproduct of taalgedrag moeten laten zien dat voldoet aan de criteria zoals voor het betreffende niveau beschreven in het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo*.

1.2 Geconcretiseerde taalprofielen

Om het competentiegerichte taalonderwijs inhoud te geven zijn geconcretiseerde taalprofielen nodig, die de taalgebruikssituaties van het beroep koppelen aan het genoemde taalniveau. Met taalgebruikssituaties bedoelen we situaties in het beroep waarin eisen worden gesteld aan taalvaardigheid, bijvoorbeeld klantgesprekken voeren, instructies geven, een verslag schrijven, enz.

Geconcretiseerde taalprofielen ontwikkelen kan op landelijk niveau (Kenniscentra, BTG's en herontwerp-clusters), met taaldocenten en branchevertegenwoordigers vanuit dezelfde branche, en ook op teamniveau. In alle gevallen dragen de ontwikkeling en het gebruik van het geconcretiseerde taalprofiel bij aan bewustwording van hoe taalniveau en beroep samenhangen. De taaldocenten begrijpen dat het Nederlands ondersteunend is bij het beroep, de vakdocenten zien in dat taalvaardigheid in het beroep belangrijk is. Paragraaf 1.5 bevat een stappenplan voor het ontwikkelen van geconcretiseerde taalprofielen en in paragraaf 1.6 is een voorbeeld van een geconcretiseerd taalprofiel opgenomen.

1.3 Document Leren, Loopbaan en Burgerschap

Het ministerie van OC&W heeft in april 2007 het document Leren, Loopbaan en Burgerschap (LLB) vastgesteld. ROC's moeten aantonen dat ze naast het beroep ook voor burgerschap en persoonlijke ontwikkeling opleiden. Omdat er maatschappelijk grote zorg bestaat over het niveau van de taalvaardigheid van mbo-deelnemers is dit document LLB aangevuld met eisen voor beheersing van het Nederlands voor de vier mbo-niveaus taalniveaus. Dat plaatje ziet er als volgt uit:

MBO Niveau	Vaardigheden	Raamwerk Nederlands (v)mbo
1	Lezen, Luisteren Gesprekken voeren, Schrijven Spreken	B1 A2
2	Lezen, Luisteren Gesprekken voeren, Schrijven Spreken	B1 B1
3	Lezen, Luisteren Gesprekken voeren, Schrijven Spreken	B2 B1
4	Lezen, Luisteren Gesprekken voeren, Schrijven Spreken	B2 B2

Het komt voor dat de niveaus in het taalprofiel van het kwalificatiedossier niet overeenkomen met de niveaus van het document LLB. Dan geldt het hoogste niveau.

1.4 Relatie met Referentiekader Meijerink

In 2007 heeft OC&W een project *Doorlopende leerlijnen* gestart omdat leerlingen in Nederland steeds minder goed lijken te zijn in taal- en rekenvaardigheden. Het doel van het project was over de onderwijssectoren heen te formuleren wat leerlingen zeker moeten kunnen op vier referentiepunten: aan het eind van de basisschool, aan het eind van het vmbo, aan het eind van de havo en het mbo en aan het eind van het vwo. Voor het taalonderwijs wordt hiermee inzichtelijk wat de belangrijkste zaken zijn die deelnemers moeten beheersen om tot een doorgaande leerlijn te komen. De vraag is: wat vinden we dat deelnemers op een bepaald moment in het onderwijs moeten kunnen met een tekst, wat moeten ze op een bepaald moment kunnen schrijven? En kunnen we dat voor de verschillende schoolsoorten op dezelfde lijn brengen? Het is goed als het primair onderwijs al een begin maakt met wat we uiteindelijk in het hbo (of mbo) verwachten.

Dit project heeft het rapport '*Over de drempels met taal*' opgeleverd. In dit rapport wordt eenzelfde beschrijvingssystematiek gebruikt als in het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo*, maar omdat er ook vanuit andere schoolsoorten naar de niveaus is gekeken, zijn een aantal zaken gewijzigd.

Beide documenten zijn als volgt onderling te relateren:

Niveau 1F is gebaseerd op A2 (Raamwerk Nederlands in (v)mbo)
Niveau 2F is gebaseerd op B1 (idem)
Niveau 3F is gebaseerd op B2 (idem)
Niveau 4F is gebaseerd op C1 (idem)

1.5 Stappenplan voor het ontwikkelen van een geconcretiseerd taalprofiel

Door te werken met een stappenplan ontstaat meer zicht op hoe het taalniveau en het beroep samenhangen. Bovendien kunnen de descriptoren uit het taalprofiel gebruikt worden voor taalassessments, waarmee taalvaardigheid beoordeeld kan worden in samenhang met het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo*. Ook wordt met een geconcretiseerd taalprofiel duidelijk wat er nog gedaan moet worden aan taalvaardigheid in de context van burgerschap om de niveaus te halen die zijn vastgelegd in het document *Leren, Loopbaan en Burgerschap*.

Om het taalprofiel uit het kwalificatiedossier te concretiseren wordt eerst het kwalificatiedossier doorgenomen om de talige activiteiten (taalhandelingen, taalproducten en communicatieve situaties) van het beroep te vinden. Deze talige activiteiten worden gekoppeld aan de vaardigheden en niveaus van het taalprofiel dat in het kwalificatiedossier staat. Daarbij worden met het oog op de examinering ook de subvaardigheden aangegeven. Het resultaat is een overzicht van contextrijke descriptoren die als basis kunnen dienen voor een taalleerlijn en voor het ontwikkelen van bijvoorbeeld taalassessments.

Je hebt een aantal zaken nodig om een taalprofiel te ontwikkelen:

- Het kwalificatiedossier voor de opleiding waarvoor je een taalprofiel ontwikkelt. Hier is voorbeeldmatig gewerkt met het kwalificatiedossier *kok, uitstroom leidinggevende keuken cohort 2008-2009*. Kwalificatiedossiers zijn te vinden op www.kwalificatiesmbo.nl.
- Het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo*. Om taalprofielen te ontwikkelen is bekendheid met de systematiek van het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo* (of van het *Europees Referentiekader* of het *Raamwerk NT2*) een vereiste.

Stap 1: Inventariseer de talige activiteiten in het kwalificatiedossier

Lees in het kwalificatiedossier het *Beeld van de beroepsgroep* (deel A) om een beeld te krijgen van het beroep. Analyseer vervolgens (uit deel B hoofdstuk 5 en 6) de *Beschrijving van kerntaken en werkprocessen* die voor het betreffende uitstroomperspectief relevant zijn op talige activiteiten. Maak per kerntaak een lijst van de talige activiteiten. Dit kan nog getoetst worden aan de uitgewerkte werkprocessen en de prestatie-indicatoren, die zijn opgenomen in *Uitwerking van de kwalificaties*, (deel C).

Voorbeeld

Kwalificatiedossier	Kok
Mbo-niveau	4
Uitstroom	Leidinggevende keuken
Kerntaak 1 Werkprocessen	<p>Bereidt gerechten</p> <p>1.1 Plant zijn werkzaamheden</p> <p>1.2 Maakt de mise en place</p> <p>1.3 Past recepten aan</p> <p>1.4 Bereidt gerechten</p> <p>1.5 Werkt gerechten voor de uitgifte af</p> <p>1.6 Maakt de werkruimtes, gereedschappen en machines in de keuken schoon</p> <p>1.7 Verricht onderhoud aan gereedschappen en machines</p> <p>1.8 Delegeert en bewaakt werkzaamheden</p>
Talige activiteiten <i>cursief</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Hij plant de werktijden, werkvoorraden en apparaten en <i>stemt de planning af</i> met de Chef kok, de keukenmanager of de ondernemer/ manager en stelt zo nodig de planning bij. - De Kok bereidt zijn werkzaamheden voor en neemt <i>hierbij relevante voorschriften en richtlijnen in acht</i>. - De Kok past recepten aan. Hij doet dat door een (standaard)recept geschikt te maken voor een kleiner of groter aantal personen. In voorkomende gevallen past hij een recept ook aan door ingrediënten in het (standaard)recept te vervangen. - <i>Hij legt het aangepaste recept indien nodig vast in het receptensysteem</i>. - De Kok bereidt gerechten <i>volgens recept</i> en op basis van de planning. Hij maakt hierbij gebruik van bereidings- en kooktechnieken en apparatuur en gereedschappen en neemt de relevante <i>voorschriften en richtlijnen in acht</i>. Hij bewaakt en controleert de smaak, de kwaliteit van de gerechten en het bereidingsproces. - Hij signaleert en <i>communiceert afwijkingen in de kwaliteit</i> en lost deze op. - <i>In voorkomende gevallen communiceert hij met de bediening</i> over de te leveren service en over de kenmerken van de gerechten. - Afhankelijk van de bedrijfsformule <i>heeft hij informatief contact met gasten</i>. - Hij ziet erop toe dat de medewerkers bij het verrichten van hun <i>werkzaamheden voldoen aan de Europese normen (HACCP) en andere relevante wet- en regelgeving</i>.

Stap 2. Zoek in het kwalificatiedossier het taalprofiel.

In het kwalificatiedossier is een taalprofiel voor Nederlands opgenomen (Deel B, hoofdstuk 4. Beschrijving van de uitstromen). Voor vijf taalvaardigheden (luisteren, lezen, gesprekken voeren, spreken en schrijven) is het niveau aangegeven dat aan het eind van de opleiding behaald moet zijn. Beginnende beroepsbeoefenaren moeten op dit niveau kunnen functioneren om adequaat (talig) te handelen in de beroepspraktijk.

Voorbeeld
Voor Kok, Leidinggevende keuken ziet het taalprofiel³ er zo uit:

Nederlands

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C1	X	X			
B2	X	X	X	X	X
B1	X	X	X	X	X
A2	X	X	X	X	X
A1	X	X	X	X	X

Subvaardigheden

De vijf vaardigheden luisteren, lezen, gesprekken voeren, spreken en schrijven zijn in de raamwerken (ook in Europees Referentiekader voor mvt en Raamwerk NT2) op elk niveau onderverdeeld in dezelfde subvaardigheden. Hieronder in schema per vaardigheid de subvaardigheden uit het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo*.

Subvaardigheden uit *Raamwerk Nederlands in (v)mbo*

Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
1. Luisteren naar aankondigingen en instructies	1. Aanwijzingen en instructies lezen	1. Informele gesprekken voeren	1. Een monoloog houden	1. Corresponderen
2. Luisteren naar gesprekken	2. Correspondentie lezen	2. Vakgesprekken voeren	2. Een presentatie geven	2. Formulieren invullen, berichten en aantekeningen maken
3. Luisteren naar colleges, presentaties, lezingen, sprekers op informatiebijeenkomsten	3. Rapporten, verslagen en artikelen lezen	3. Reflectie-gesprekken voeren		3. Verslagen, werkstukken en samenvattingen maken
	4. Schematische overzichten, formulieren en grafische informatie lezen	4. Deelnemen aan overleg		4. Grafische informatie uitwerken
				5. Vrij schrijven

³ C1 voor de receptieve vaardigheden is erg hoog. B2 zou passender zijn gezien de teksten en de informatie die daaruit gehaald moet worden.

Stap 3. Zet de talige activiteiten op niveau.

De subvaardigheden worden in het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo* verder omschreven om een beeld te geven van de tekstsoorten en taalgebruikssituaties die onder een subvaardigheid vallen. In het geconcretiseerde taalprofiel geven we specifiek aan welke talige activiteiten uit een bepaald beroep op dit niveau onder een bepaalde subvaardigheid vallen.

In deze stap worden de talige activiteiten uit stap 1 gekoppeld aan de taalvaardigheidsniveaus uit het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo*. Daarbij is het belangrijk de talige activiteiten aan de juiste subvaardigheden te koppelen. Breng alle talige activiteiten uit stap 1 onder bij subvaardigheden van de vaardigheden op het niveau van het taalprofiel uit het kwalificatiedossier. Stel je zoveel mogelijk de concrete taalgebruikssituaties voor en beschrijf ook doel, onderwerp en situatie of tekstsoort en publiek als dat mogelijk is.

Geef door middel van een K en een nummer aan uit welke kerntaak de activiteit afkomstig is. Probeer dezelfde talige activiteiten uit verschillende kerntaken te combineren in een omschrijving.

Voorbeeld op basis van de *Kerntaak 1 Bereidt gerechten (Nog niet alle vaardigheden zijn aan de orde)*

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreeken	Schrijven
C1		<p>3. <i>Rapporten, verslagen en artikelen lezen</i></p> <ul style="list-style-type: none">- Leest brochures en informatie (op internet) over voorschriften en richtlijnen met betrekking tot werkzaamheden keuken, bereiding, apparatuur (K1)- Leest Europese regelgeving en andere wet- en regelgeving (K1)- Leest recepten (K1)- Leest informatie over ingrediënten, producten en leveranciers (K1) <p>4. <i>Schematische overzichten, formulieren en grafische informatie lezen</i></p> <ul style="list-style-type: none">- Als onderdeel van voorschriften, wet en regelgeving (K1)- lin voorschriften en			

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
		handleidingen van apparaten (K1) - Ingrediëntenlijsten en recepten lezen(K1)			
B2			<p><i>2. Vakgesprekken voeren</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Overlegt over planning - Legt planning voor (K1) - Achterhaalt instemming/ evt. bezwaren en alternatieven (luisteren, doorvragen) (K1) - Doet voorstellen (K1) - Checkt of de collega voorstel begrijpt (K1) - Inventariseert of er instemming is met het voorstel (K1) - Vat de definitieve planning helder samen - Signaleert en communiceert afwijkingen in kwaliteit (K1) - Communiceert met bediening over te leveren service (K1) - Heeft informatief contact met gasten (K1) <p><i>4. Deelnemen aan overleg</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Overlegt met collega's over planning en uitvoering(K1) 		<p><i>2. Formulieren invullen, berichten en aantekeningen maken</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Zet de planning op schrift (K1) - Past recepten aan, aan het aantal personen en door ingrediënten te vervangen (K1) - Legt recepten vast in receptensysteem (K1)

In feite is het taalprofiel klaar na deze stap, maar er moet ook nog onderwijs ontwikkeld worden. De volgende stappen zijn met name belangrijk voor docenten Nederlands die een taalleerlijn gaan vormgeven.

Stap 4. Bespreek het taalprofiel met vertegenwoordigers uit de beroepspraktijk.

Docenten kunnen verifiëren of het taalprofiel in overeenstemming is met de taalvaardigheid die in de beroepspraktijk wordt gevraagd. Dat kan door het taalprofiel voor te leggen aan vakdocenten, praktijkopleiders, stagiaires, bedrijfsleiders en hen om commentaar te vragen. Eventueel kan dit in de vorm van een enquête om te achterhalen waar het accent ligt. De vertegenwoordigers uit de beroepspraktijk zijn meestal niet in staat veel te zeggen over de taalniveaus, maar ze kunnen wel aangeven of bepaalde talige activiteiten wel of niet voorkomen. Overigens moet dan wel rekening gehouden worden met de verschillen in bedrijven en instellingen: in een chique hotel of restaurant wordt over het algemeen meer formele taalvaardigheid verwacht dan in een instellingskeuken of een eetcafé.

Deze stap is zeker ook een manier voor de docent Nederlands om direct in contact te komen met de beroepspraktijk (stagebedrijven), zodat de docent zich een beeld kan vormen van de taalvaardigheid in de beroepspraktijk. Daarmee kan hij contextrijker taalonderwijs geven.

Stap 5. Onderzoek of er verschillen zijn tussen het aangegeven taalbeheersingniveau van het geconcretiseerde taalprofiel en het document Leren, Loopbaan en Burgerschap.

Vergelijk de taalniveaus van het concrete taalprofiel met de taalbeheersingniveaus in het document Leren, Loopbaan en Burgerschap. Als het niveau in het taalprofiel lager ligt dan de niveaus zoals beschreven in Leren, Loopbaan en Burgerschap, dan kan het hogere taalniveau in de context van leren, loopbaan en burgerschap of in de beroepscontext als dat gemakkelijker is, verder ontwikkeld worden.

In het document Leren, Loopbaan en Burgerschap zijn de taalbeheersingniveaus voor het mbo-niveau 4 als volgt aangegeven:

MBO niveau	Vaardigheden	Raamwerk Nederlands in (v)mbo
4	Lezen, Luisteren Gesprekken voeren, Schrijven, Spreken	B2 B2

Voorbeeld

De taalniveaus van het geconcretiseerde taalprofiel Kok, Leidinggevende keuken komen niet geheel overeen met de aangegeven taalniveaus voor mbo-niveau 4 uit het document Leren Loopbaan en Burgerschap: alle vaardigheden op niveau B2. Voor de Kok, Leidinggevende keuken wordt lezen en luisteren op C1 verlangd.

Stap 6. Voeg de schoolse taalvaardigheden toe aan het geconcretiseerde taalprofiel.

Over het algemeen is het beeld dat de receptieve vaardigheden luisteren en lezen wat minder terug te vinden zijn bij de geïnventariseerde talige activiteiten. Het kwalificatiedossier richt zich vooral op het handelen in de beroepspraktijk, op basis van kerntaken. Voor informatieverzameling zijn lezen en luisteren wel belangrijk en deze vaardigheden zijn noodzakelijk voor de opleiding, zoals bijvoorbeeld het lezen van vakteksten uit leerboeken, het luisteren naar docenten en instructievideo's, het voeren van reflectiegesprekken, enz.

Deze taalgebruikssituaties kunnen ten behoeve van het onderwijs aan het concrete taalprofiel toegevoegd worden. Geef in het taalprofiel in de lay-out aan om welke omschrijvingen het gaat (bijvoorbeeld door cursief of onderstreept, of door de letter O van onderwijs erachter).

1.6 Geconcretiseerd taalprofiel Kok, mbo-niveau 2

Met behulp van het stappenplan is voor kok, mbo niveau 2 het volgende geconcretiseerde taalprofiel ontwikkeld. In bijlage 2 is de analyse van talige activiteiten van kerntaak 1 en 2 opgenomen en het taalprofiel uit het kwalificatiedossier.

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
B1	<p><i>1. Luisteren naar aankondigingen en instructies</i></p> <p>Luistert naar instructies van leidinggevende (K1). Luistert naar instructies van docent (O).</p> <p><i>2. Luisteren naar gesprekken</i></p> <p>Luistert naar aanwijzingen tijdens gesprek, bijvoorbeeld ten behoeve van aanpassing van de planning (K1). Luistert naar gasten tijdens informatief contact (K1). Luistert kritisch naar potentiële leverancier tijdens onderhandeling (K2).</p> <p><i>3. Luisteren naar colleges, presentaties, lezingen, sprekers op informatiebijeenkomsten</i></p> <p>Luistert tijdens lessen op school (O)⁴ Luistert naar presentaties met betrekking tot nieuwe technieken en producten (K1). Luistert naar demo's van apparatuur enz. op beurzen en op internet (K1).</p>	<p><i>1. Aanwijzingen en instructies lezen</i></p> <p>Leest recepten (K1) Leest gebruiksaanwijzingenonderhoudshandleidingen van keukenmaterieel (K1) Leest plannings (K1).</p> <p><i>2. Correspondentie lezen</i></p> <p>Leest offertes, contracten van leveranciers en bijbehorende brieven (K1).</p> <p><i>3. Rapporten, verslagen en artikelen lezen</i></p> <p>Leest schoolboeken (O) brochures en informatie (op internet) over voorschriften en richtlijnen met betrekking tot werkzaamheden keuken, bereiding, apparatuur (K1). Leest Europese regelgeving en andere wet- en regelgeving (K1) Leest recepten (K1, K2). Leest informatie over ingrediënten, producten en leveranciers (K1). Leest offertes en leveringsvoorwaarden (K2).</p>			

⁴ De aanduiding O (Onderwijs) heeft betrekking op schoolse taalvaardigheden.

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spoken	Schrijven
		<p>4. <i>Schematische overzichten, formulieren en grafische informatie lezen</i></p> <p>Als onderdeel van voorschriften, wet en regelgeving (K1, K2); in voorschriften en handleidingen van apparaten (K1); ingrediëntenlijsten, planningen en recepten (K1) leveringsvoorwaarden (K2). Bestellijsten controleren (K2) Leveringsvoorwaarden controleren (K2).</p>			
A2			<p>1. <i>Informeel gesprekken voeren</i></p> <p>Voert informeel gesprek in relatie met informatief contact met gasten (K1).</p> <p>2. <i>Vakgesprekken voeren</i></p> <p>Signaleert en communiceert afwijkingen in kwaliteit (K1). Communiceert met bediening over te leveren service (K1) Heeft informatief contact met gasten (K1). Spreekt met leverancier bij gebreken aan apparatuur (K1). Legt contact met leveranciers, vraagt offertes (K2). Onderhandelt met leveranciers (K2).</p>	<p>1. <i>Een monoloog houden</i></p> <p>Informatie over menu en bedrijf aan gast geven (K1) Doet voorstellen voor nieuwe apparatuur. (K1). Reclameert bij leverancier (K2).</p>	<p>1. <i>Corresponderen</i></p> <p>Correspondentie rond contracten, offertes en reclameringen bij leveranciers. Klachtenbrieven en retourzendingen. (K2) Correspondentie rond reparaties van apparatuur. (K1)</p> <p>2. <i>Formulieren invullen, berichten en aantekeningen maken</i></p> <p>Zet de planning op schrift (K1). Past recepten aan, aan het aantal personen en door ingrediënten te vervangen (K1). Legt recepten vast in receptensysteem (K1). Bestellijsten invullen (K2).</p>

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
			<p>Plaatst bestellingen bij leveranciers (K2).</p> <p><i>3. Reflectiegesprekken voeren</i></p> <p>In het kader van functioneringsgesprekken</p> <p><i>4. Deelnemen aan overleg</i> Overlegt over planning: (K1)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Legt planning voor - Achterhaalt instemming/ evt. bezwaren en alternatieven (luisteren, doorvragen) - Doet voorstellen - Inventariseert of er instemming is met het voorstel - Vat de definitieve planning helder samen 		<p>Voorraadbeheer (K2).</p> <p><i>3. Verslagen, werkstukken en samenvattingen maken</i></p> <p>(Nieuwe) recepten gedetailleerd uitwerken (K1). Beargumenteerd voorstel voor nieuwe apparatuur/leveranciers (K1).</p> <p><i>4. Grafische informatie uitwerken</i></p> <p>Planning uitwerken (K1). Gegevens uitwerken bij inkoop, ontvangst, opslag, gebruik van ingrediënten, producten en andere artikelen (K2).</p>

2. Nederlands in de opleiding

Het kwalificatiedossier en het document Leren, Loopbaan en Burgerschap geven aan wat een student moet kunnen aan het eind van de opleiding. Voor Nederlands kunnen de algemene niveauomschrijvingen uit het taalprofiel uitgewerkt worden in een geconcretiseerd taalprofiel (zie hoofdstuk 1). De vraag die in dit hoofdstuk voorligt is: op welke manier zorgt een opleidingsteam dat deelnemers de leerdoelen voor Nederlands halen? Hoe krijgt taalvaardigheid een goede plek in het opleidingsprogramma?

2.1 Basisvisie

In sommige ROC's wordt centraal een keuze gemaakt voor een bepaald onderwijsconcept, zoals projectonderwijs, praktijkgestuurd leren, leerlijnenmodel enz. Opleidingsteams krijgen daarmee kaders aangereikt voor het vormgeven van het onderwijsprogramma. In veel ROC's krijgen sectoren, afdelingen of afzonderlijke opleidingsteams echter de ruimte om bij de vormgeving van competentiegericht onderwijs hun eigen keuzes te maken. Dan stelt een opleidingsteam gezamenlijk vast hoe men aankijkt tegen onderwijs in het algemeen en het onderwijs voor de eigen doelgroep in het bijzonder. Het is goed om deze uitgangspunten duidelijk te formuleren; dan is er iets om op terug te grijpen bij het verder ontwikkelen van de opleiding. Iedere keuze kan hieraan getoetst worden: klopt wat we nu willen, met onze basisvisie? Ook de manier waarop taalontwikkeling een plek krijgt in het programma, moet hiermee in overeenstemming zijn.

2.2 Kiezen voor een model

Op de diverse onderwijsconcepten voor competentiegerichte opleidingen wordt hier niet verder ingegaan. Aandachtspunt is de plaats van het Nederlands in het opleidingsprogramma.

De docenten hebben als team de opdracht om te zorgen dat deelnemers de opleidingsdoelen bereiken, ook voor Nederlands. Zij moeten beslissen hoe, vanuit de basisvisie die het team gekozen heeft en met oog voor het feit dat deelnemers vaak sterk verschillen in taalbeheersing.

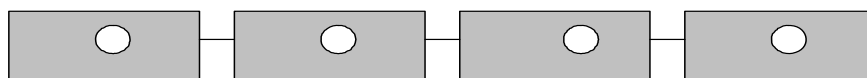
Taal in de beroepstaken

In competentiegericht onderwijs is altijd een belangrijke plaats ingeruimd voor integrale opdrachten, dat wil zeggen realistische beroepsopdrachten waarin het vak en andere kennis- en vaardigheidsgebieden geïntegreerd zijn. Hier is voor de benaming 'beroepstaken' gekozen.

In de beroepstaken zijn altijd taalhandelingen aan te wijzen: er moeten dingen gedaan worden door middel van taal, in het kader van het beroep en/of in het kader van het leren. Hier kan gedacht worden aan zaken als uitleg geven aan medewerkers of klanten, een aanbod doen in een verkoopgesprek of een offerte opstellen, maar ook: een presentatie geven voor mededeelnemers, een stageverslag schrijven.

Dit wordt weergegeven in de tekening hieronder: de grijze blokjes zijn de beroepstaken, de witte bolletjes de taalhandelingen. Er is symbolisch één bolletje

getekend, in werkelijkheid zit taal natuurlijk verweven in de beroepshandelingen en het onderwijs; taal is het 'voertuig' voor het werken en leren.

Voor het onderwijs kan bij elke beroepstaak een - beperkt - aantal taalhandelingen gekozen worden waar expliciet aandacht aan besteed wordt. Een voorbeeld:

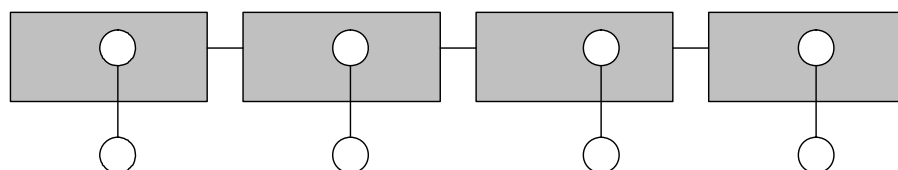
In een project van een mode-opleiding krijgen de deelnemers (in groepjes van vier) de opdracht om voor een fictief bedrijf een verkoopbaar damesjasje te ontwerpen en dit op de markt te brengen. Hiervoor moeten zij onder meer de markt verkennen via vaktijdschriften en internet, met elkaar overleggen, een ontwerp maken en een offertegesprek voeren met een potentiële klant.

Voor Nederlands worden de volgende leeractiviteiten benoemd, die te koppelen zijn aan het geconcretiseerde taalprofiel van de opleiding:

- Artikelen uit vaktijdschriften en van sites lezen en samenvatten.
- Schriftelijke verslaglegging bij de werkoverleggen van een projectgroep.
- Mondelinge presentatie van het ontwerp bij een potentiële klant.

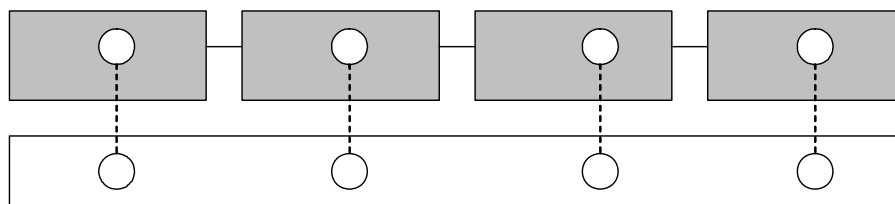
Meestal is in de beroepstaken sprake van een opbouw in moeilijkheidsgraad. De beroepshandelingen zelf, of bijvoorbeeld de mate van complexiteit of de vereiste zelfstandigheid bij de opdracht, bepalen de opbouw. Het is belangrijk om ook besluiten te nemen over een opbouw in de taalvaardigheid die bij de taken vereist is. Aan een afsluitende presentatie bijvoorbeeld zullen bij project 1 andere eisen gesteld moeten worden dan in project 8, zie ook hoofdstuk 3. Voor een verantwoorde opbouw van het onderwijstraject is het wenselijk dat vak- en taaldocenten in gezamenlijkheid beslissingen daarover nemen.

Aan de taalhandelingen die bij de verschillende beroepstaken benoemd zijn, moet afzonderlijk aandacht besteed worden. Hiervoor moet tijd beschikbaar zijn en begeleiding door een taaldocent. Dit zou kunnen in de vorm van 'workshops' die aanhaken bij de beroepstaken. Schematisch weergegeven:

De vraag is of dit voldoende is om ervoor te zorgen dat de deelnemers het vereiste taalniveau bereiken, zeker als het om taalzwakke deelnemers gaat. Het is daarom beter om te kiezen voor een meer systematische opbouw van taalvaardigheid in afzonderlijke lessen Nederlands (een 'lintvak', wordt vaak gezegd). Hierin zitten dan onderdelen die rechtstreeks te koppelen zijn aan de beroepstaak waar de deelnemers op dat moment mee bezig zijn. Maar er komen ook zaken aan de orde die overal in de beroepstaken voor kunnen komen, of in taken op het gebied van leren, loopbaan en burgerschap. Deze onderdelen kunnen dan geoefend worden met algemeen materiaal en daarna toegepast in de beroepstaken.

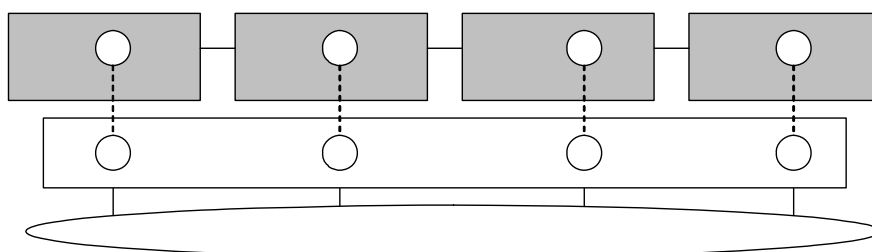
In schema:

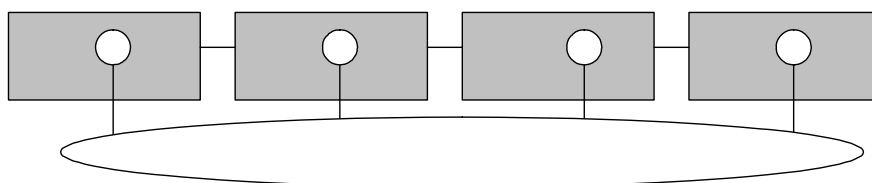
Vaak zal er naast de lessen Nederlands nog behoefte zijn aan ondersteuning op maat voor bepaalde deelnemers. Hierbij kan gedacht worden aan deelnemers die met een erg laag niveau instromen, bijvoorbeeld anderstalige deelnemers, maar ook aan deelnemers met meer specifieke problemen zoals dyslexie.

Wanneer blijkt dat een individuele deelnemer behoefte heeft aan extra ondersteuning, dan moet hij kunnen putten uit (of verwezen worden naar) een ondersteuningsaanbod. Er zijn verschillende vormen denkbaar, van extra ingeroosterde uren of workshops tot individuele ondersteuning en zelfstudie. Dit kan georganiseerd worden binnen de eigen afdeling of sector en/of via een talentcentrum. In deze constructie wordt voorkomen dat zwakke deelnemers uit de boot vallen. Naarmate in de lessen Nederlands meer ruimte is voor differentiatie of maatwerk, hoeft er natuurlijk minder extra ondersteuning georganiseerd te worden.

In schema ziet het er dan zo uit:

Het is denkbaar dat ervoor gekozen wordt om niet te werken met vaste uren voor Nederlands, maar alleen met een aanbod op maat. Dat kan bijvoorbeeld in opleidingen waar veel deelnemers al binnenkomen met het aan het eind van de opleiding vereiste taalniveau. Het is essentieel dat dan wel gezorgd wordt dat alle beroepsspecifieke taalhandelingen voldoende plaats krijgen binnen de beroepstaken. Immers, ieder beroep stelt specifieke eisen aan de taalvaardigheid en deelnemers zullen hun taalniveau moeten aantonen binnen de beroepscontext. Schematisch:

In meerjarige opleidingen zou ook voor dit model gekozen kunnen worden in de laatste fase van de opleiding: de lessen Nederlands voor alle deelnemers vervallen dan (zijn niet meer nodig) en alleen deelnemers die nog niet op niveau zitten of specifieke ondersteuning nodig hebben om hun taalvaardigheid te 'onderhouden', krijgen taalondersteuning.

3. De leerlijn Nederlands

Als duidelijk is aan welke taaldoelen er gewerkt gaat worden (hoofdstuk 1) en welke plaats het Nederlands krijgt in het programma (hoofdstuk 2), kan de leerlijn Nederlands worden ingericht. Er worden dan besluiten genomen over de inhoud, de programmering en de onderwijsactiviteiten. Daarbij moet rekening gehouden worden met de diversiteit (in taalvaardigheid) van deelnemers en met een verantwoorde opbouw in beroepstaken. Maatwerk is dus belangrijk. Ook dient er een keuze gemaakt te worden in materiaal. Deze punten komen hier achtereenvolgens aan de orde.

3.1 Inhoud

De inhouden van de leerlijn Nederlands worden ontleend aan de beroepstaken uit het kwalificatiedossier en aan de kerntaken uit het document Leren, Loopbaan en Burgerschap. Ook is er aandacht nodig voor de taalvaardigheid die noodzakelijk is om de opleiding te volgen.

Voorbeelden:

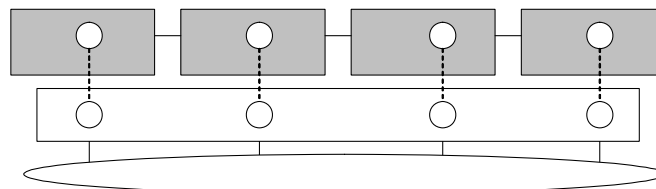
- Een adviesgesprek voeren over een behandeling gezichtsverzorging.
- Deelnemen aan een buurtoverleg.
- Studietoeken en vakliteratuur lezen.

Overigens is er veel samenhang tussen de verschillende taken. Het gaat steeds om taalhandelingen op dezelfde taalniveaus, alleen de contexten verschillen. Aannemelijk is dat als men kan functioneren in de communicatieve situaties van het beroep, men dat voor het grootste deel ook kan in de context van school of burgerschap. In het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo* zijn kenmerken te vinden die horen bij receptief en productief taalgebruik op het vereiste niveau, dus 'hoe goed' (correct, uitgebreid, etc.) de deelnemer de taak moet kunnen uitvoeren.

In een leerlijn worden rond de inhouden onderwijsactiviteiten geprogrammeerd. Het is van belang dat de verschillende vaardigheden en subvaardigheden van de te behalen niveaus voldoende aan bod komen.

3.2 Programmering

We kijken nog een keer naar het model uit hoofdstuk 2.

Voor de programmering wordt in de eerste plaats uitgegaan van de beroepstaken. In het team dienen taal- en vakdocenten samen af te spreken welke "bolletjes", dus expliciet benoemde taalhandelingen, wáár voorkomen in de beroepstaken. Behalve over de soort taken worden dan ook afspraken gemaakt over de eisen die eraan gesteld worden.

Als het goed is, is er sprake van een opbouw. Deze kan op verschillende criteria gebaseerd zijn. Zo kan er begonnen worden met taken die het meest karakteristiek zijn of het meeste voorkomen in de beroepssituaties (en die de deelnemers dus vanaf het begin tegen zullen komen). De meer specifieke taken komen dan later aan de orde. Een andere mogelijkheid is om niet zozeer te kijken naar de inhoud van de taken, maar de opbouw vooral te zoeken in de eisen die er aan de prestaties van de deelnemers gesteld worden of de mate van zelfstandigheid die er van hen verwacht wordt (dus bijvoorbeeld beginnen met voorgestructureerde taken of formats en later open opdrachten geven of het initiatief geheel bij de deelnemer leggen).

In de 'balk', de lessen Nederlands, zal eveneens sprake moeten zijn van een opbouw. Deze wordt in de eerste plaats ingegeven door de opbouw in de beroepstaken, zoals hierboven aangeduid. De docent Nederlands zal de lessen hier omheen bouwen, met opdrachten en oefeningen (zie 3.3). De ondersteunende lessen kennen hun eigen opbouw, die vooral afhangt van de behoeften van de deelnemer die ondersteund wordt.

3.3 Onderwijsactiviteiten

In competentiegericht taalonderwijs wordt gewerkt met functionele opdrachten. De taalhandelingen die expliciet benoemd zijn bij de beroepstaken, zijn uitgangspunt. Hiervoor is samenwerking met de vakdocenten gewenst; de docent Nederlands kan de taaltaken ontwikkelen, maar het is wel noodzakelijk dat een vakdocent meekijkt naar de inhoudelijke aspecten of naar de beroepssetting. Hoe duidelijker ook voor de deelnemer zichtbaar is dat de taalvaardigheid onderdeel is van de beroepstaak, hoe gemotiveerder hij zal zijn om eraan te werken.

Werken met taaltaken

Taaltaken zijn functionele, realistische taken, die moeten leiden tot concreet talige resultaten of producten zoals die ook in de beroepspraktijk voorkomen bijvoorbeeld, folders, advertenties, klantgesprekken enz. Er zijn duidelijke criteria voor de kwaliteit van de prestatie. Er is sprake van een situatie waarin de deelnemers zelfstandig opereren (wat niet automatisch individueel betekent).

Aan de taaltaak worden opdrachten, oefeningen en bronnen toegevoegd die input kunnen leveren of de deelnemers voorbereiden op de taak. Een opdracht is een meer voorgestructureerde taak of deeltaak, die samenhangt met de uiteindelijke taak of het eindproduct en de deelnemer daar als het ware naartoe leidt. Mogelijk levert de opdracht ook een tussenproduct op. Oefeningen zijn gesloten van karakter, richten zich op één doel. Ze kunnen betrekking hebben op een taalhandeling, maar ook op bijvoorbeeld grammatica of woordenschat. Wel moeten ze passen bij de opdrachten en de uiteindelijke taak.

In paragraaf 3.6 is een voorbeeld te vinden van een taaltaak. Hierbij is ervan uitgegaan dat ook de opdrachten en oefeningen geplaatst zijn in de context van de beroepstaak. Dat heeft het voordeel dat er echt geïntegreerd gewerkt wordt: ook wanneer taal het uitgangspunt is, wordt gewerkt aan uitbreiding van de vakkennis of beroepscompetenties. Voor docenten Nederlands is het echter niet haalbaar om zelf alle taaltaken, opdrachten en oefeningen gekoppeld aan de beroepscontext te ontwikkelen. Het kost teveel tijd en veel docenten zijn goed in de begeleiding van de deelnemers en minder in het ontwikkelen van materiaal. Daarom is het raadzaam dat is docenten uit bestaand materiaal kunnen putten.

Hoewel het taalonderwijs zoveel mogelijk functioneel van karakter moet zijn, is er geen bezwaar tegen om af en toe ook zaken afzonderlijk te oefenen. Daarbij kan dan zoveel mogelijk aangesloten worden bij de behoefte van de individuele deelnemers.

Dit is bijvoorbeeld denkbaar voor onderwerpen als grammatica en spelling waar vaak met afzonderlijk materiaal aan gewerkt wordt (al dan niet zelfstandig). Hierbij dient dan wel te worden afgesproken op welk moment welk aspect door de deelnemers beheerst moet worden en wanneer zij daar ook op 'afgerekend' worden bij al hun prestaties. Bijvoorbeeld: de eisen die gesteld worden op het gebied van spelling, zullen op een bepaald moment door alle docenten gehanteerd moeten worden. Zo is Nederlands niet iets dat alleen 'bestaat' in afzonderlijke lessen.

3.4 Begeleiding en mogelijkheden voor maatwerk

Bij de invoering van competentiegericht onderwijs wordt er vaak op gewezen dat het belangrijk is om deelnemers op maat te bedienen. De verschillen in taalbeheersing tussen deelnemers zijn vaak erg groot en daarom is het wenselijk om te zoeken naar mogelijkheden voor differentiatie. Docenten kunnen bijvoorbeeld bij functionele taken onderscheid maken in de mate waarin deelnemers voorbereiding of ondersteuning nodig hebben. Docenten doen dit op grond van eerdere prestaties van de deelnemer, maar vooral is het zaak dat de deelnemer zelf leert onderkennen waar hij ondersteuning of oefening bij nodig heeft.

Een andere voorbeeld voor differentiatie is het werken met een 'bank' van taaltaken, opdrachten en oefeningen, waaruit voor iedere deelnemer een programma op maat kan worden samengesteld. Meerdere opleidingen, eventueel ook meerdere ROC's, kunnen samenwerken om tot zo'n bank te komen.

Om deelnemers op maat te bedienen is een goed begeleidings- of volginstrument een voorwaarde. Dat kan een taalportfolio zijn, waarin de deelnemer zijn eigen prestaties bijhoudt en documenteert. Dit draagt er ook toe bij dat de verantwoordelijkheid voor het leren bij de deelnemer komt te liggen.

De noodzaak tot extra ondersteuning, op afzonderlijke momenten, voor deelnemers met specifieke vragen of problemen, wordt op steeds meer plaatsen onderkend. Zeker nu de eindniveaus 'hard' zijn, vanwege examinering, maken scholen hiervoor tijd vrij. Het is zaak om te zorgen voor zoveel mogelijk samenhang tussen de extra ondersteuning en het verdere programma van de deelnemer. Zoals gezegd: het motiveert als het de deelnemer duidelijk is dat hij deze dingen doet om in zijn beroep of loopbaan goed te kunnen functioneren.

Het is belangrijk dat één persoon de verantwoordelijkheid heeft voor de begeleiding van de leerling bij zijn taalontwikkeling. Als die verantwoordelijkheid ophoudt bij het verwijzen naar een 'steunles' of een talentcentrum, blijft het voor de deelnemer vooral een straf om daar naartoe te moeten. Een taaldocent die alle prestaties van de deelnemer volgt en hem ziet functioneren in relatie tot het beroep, zal hem veel meer kunnen stimuleren om te werken aan zijn achterstand.

3.5 Lesmateriaal en bronnen

Voor het werken met taaltaken zijn duidelijke afspraken nodig. Welke taalhandelingen zitten er in welke beroepstaken en wat zijn de kwalitatieve eisen daarbij? Het is voor docenten Nederlands essentieel om de taalniveaus (*Raamwerk Nederlands in (v)mbo en/of Referentiekader Meijerink*) goed in de vingers te hebben, zodat gezorgd kan worden voor reële eisen. Docenten zijn goed in staat om, als het gevraagde niveau én de eisen van de beroepscontext duidelijk zijn, al terugredenerend de juiste oefening en ondersteuning te bepalen. Op grond van hun ervaring en kennis kunnen zij daar ook heel goed de geschikte materialen en bronnen bij maken en/of selecteren.

3.6 Taaltaak: Linzensoep, waarom ecologisch?

Deze paragraaf bevat een voorbeeld van een taaltaak, eerst het Overzicht van de taaltaak en vervolgens het lesmateriaal voor de uitvoering van de taak.

Toelichting

De taaltaak heeft een nauwe relatie met een beroepstaak of prestatie, in dit geval met de prestatie Linzensoep op Ecologische wijze, ontwikkeld door het Noorderpoort College. De taaltaak oefent de talige aspecten die in de beroepstaak voorkomen, bijvoorbeeld het voeren van een telefoongesprek en het lezen van informatie, het schrijven van een menukaart. Bij het deelnemermateriaal hoort een antwoordenblad waarmee de deelnemers aan het eind hun antwoorden kunnen corrigeren.

Overzicht van de taaltaak

Titel Taaltaak	Linzensoep, waarom ecologisch?	
Kwalificatie/opleiding	Kok, niveau 2	
Kerntaak	1 Bereidt gerechten	
Geschikt voor leerjaar	1 of 2	
Taalniveau	B1	
Taalvaardigheden	Lezen, gesprekken voeren, schrijven	
Bijbehorende beroepstaak/prestatie:	Linzensoep op ecologische wijze	
Relatie tussen beroepstaak/taaltaak:	Beroepstaak: Linzensoep op ecologische wijze	Taaltaak: Linzensoep, waarom ecologisch?
	De heer Beurskens krijgt op 17 maart 10 gasten op bezoek en wil graag linzensoep serveren.	
	<ul style="list-style-type: none"> • Maak een afspraak met dhr. Beurskens voor meer uitleg. 	Opdracht 1 : het telefoongesprek.
	<ul style="list-style-type: none"> • Verdiep je in ecologische voeding. 	Opdracht 2a tot en met opdracht 4, oefening a, b en c.
	<ul style="list-style-type: none"> • Zoek een goed recept. 	Opdracht 5 en 6.
	<ul style="list-style-type: none"> • Maak een kostprijs-berekening. • Zorg dat de soep 16 maart goed verpakt en gekoeld mee genomen kan worden. • Denk aan je feedback 	
Producten	Goede ecologische soep. Tevreden klant.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Een telefoon-gespreknotitie. 2. Correcte antwoorden over ecologie. 3. Recept. 4. Lijst leveranciers in de omgeving. 5. Omschrijving op een menukaart.

Deelnemermateriaal

Taaltaak Linzensoep, waarom ecologisch?

(Behorend bij Prestatie 1-3-7 van Noorderpoort College, opleiding Kok, leerjaar 1)

Doelen

In deze taak werk je aan:

1. Vakdoelen voor Koken (ecologische linzensoep samenstellen en bereiden).
2. Omgaan met klanten.
3. Taaldoelen: lezen, schrijven, (lange) zinnen maken, een tekst schrijven en je tekst verzorgen.

Situatie

Je doet deze taak samen met de prestatie Linzensoep op Ecologische wijze. In het overzicht van de taak kun je zien in welke volgorde je de opdrachten moet doen.

Je klant is de heer Beurskens. Je gaat de heer Beurskens bellen om uitleg te vragen over zijn wens. Waarom wil hij ecologische linzensoep?

Misschien weet jij zelf al veel over ecologische gerechten, misschien nog niet. In elk geval kun je met deze taak nagaan of je er genoeg van weet om de opdracht voor de heer Beurskens goed uit te voeren.

Je gaat vervolgens antwoorden zoeken op de vraag: wat is ecologisch voedsel?

En ben jij in staat om voor hem een ecologische soep te bereiden? waar haal je de ecologische producten vandaan?

Wat voor redenen hebben mensen eigenlijk om voor ecologisch voedsel te kiezen?

Je gaat tenslotte de soep bereiden en afleveren, samen met een mooi menukaartje.

Uiteraard vraag je na afloop aan de heer Beurskens of de soep naar wens was.

Opdracht 1 Je gesprek met de klant voorbereiden

Wat wil jij van de klant weten? Bedenk je vragen. Bijvoorbeeld:

1. Vegetarisch of niet?

2. De smaak?

Waar houdt de klant van? Zacht of gekruid/pikant? Met of zonder knoflook?

3. De soort soep: stevig en voedzaam of juist licht verteerbaar?

4. Waar de ingrediënten vandaan komen.

Heeft de klant een voorkeur voor ingrediënten die uit de eigen omgeving komen?

5. Andere vragen die ik wil stellen:

.....
Zet je vragen op papier, met ruimte voor antwoorden.

Voer het gesprek, noteer de antwoorden.

Opdracht 2 a Wat weet je al over ecologische voeding?

Voordat je op internet gaat zoeken, noteer je eerst kort wat je zelf nu al weet:

- 1. Wat is ecologisch voedsel?
- 2. Wat voor redenen hebben mensen om voor ecologisch voedsel te kiezen?

1.

2.

Opdracht 2b Ga op zoek naar meer antwoorden

Kijk nu op internet, bijvoorbeeld:

- <http://www.vaneigenerf.nl/>
- <http://www.eko-keurmerk.nl/InfoBioNL.pdf>
- <http://nl.wikipedia.org/wiki/EKO-keurmerk>
- <http://www.voedingscentrum.nl/EtenEnHerkomst/Productie/Biologisch+eten/Biologisch+e+landbouw/>

Vul je antwoorden op de volgende vragen hier in:

- 1. Wat is ecologisch voedsel?

.....
.....
.....

- 2. Wat voor redenen hebben mensen om voor ecologisch voedsel te kiezen?

.....
.....
.....

Bedenk ook:

- 1. Ambachtelijk, wat is dat?

.....

- 2. Ecologisch, is dat hetzelfde als biologisch of biologisch dynamisch?

.....

- 3. Eko keurmerk, wat is dat?

.....

Controleer nu je antwoorden op internet en verbeter ze zondig.

Oefening a Matchen: wat weet ik nu?

Je hebt nu allerlei informatie gelezen over Ecologische voeding. Straks moet je er goed over kunnen praten/schrijven. Daarom is het belangrijk dat je ook langere zinnen kunt samenstellen. Hieronder zie je een aantal langere zinnen, die in tweeën zijn geknipt en door elkaar zijn gezet. Door wat je nu al weet over ecologische voeding is het voor jou niet moeilijk om de twee helften van elke zin bij elkaar te zoeken. Verbind de twee helften met een lijn.

In de bio-industrie worden dieren uitsluitend beschouwd	en dat je voedingsmiddelen gebruikt die het milieu zo weinig mogelijk aantasten.
De bio-industrie kost veel energie, schaadt de natuur op ernstige wijze,	maar moeite met de afzet hebben
Je ecologisch voeden betekent dat je je voedingsgewoonten aanpast aan het land en het seizoen waarin je leeft,	is het vlees van deze dieren niet alleen lekkerder, maar ook gezonder!
Er zijn echt wel meer goedwillende boeren die mooie producten produceren,	als productiemiddelen die optimaal moeten renderen
Door alles zo dicht mogelijk bij de natuur te houden	en ook geen conserveringsmiddelen
Biologische voeding mag geen chemisch-synthetische geur- kleur- en smaakstoffen bevatten	en leidt tot verzuring en vervuiling van de bodem en het grondwater

Oefening b Zeg het in eigen woorden

Een taalvaardig iemand kan iets op verschillende manieren uitleggen. Beantwoord de volgende vragen: je mag daarbij de woorden/zinnen gebruiken uit opdracht 2, maar het is beter als je ook een eigen manier van zeggen kunt bedenken.

1. Wat houdt het in om je ecologisch te voeden?
.....
2. Wie hebben moeite met de afzet van hun biologische producten?
.....
3. Hoe krijg je lekkerder en gezonder vlees?
.....
4. Welke effecten heeft de bio-industrie op de bodem?
.....
5. Hoe kijkt de bio-industrie tegen dieren aan?
.....

6. Wat is het effect op het vlees van dieren die je een prettig leven laat leiden, dicht bij de natuur?

.....

7. Wat mag biologische voeding NIET bevatten (en 'gewone' voeding wel)?

.....

8. Zelf bedenken: Waarom is dit zo?

.....

Opdracht 3 Waar of niet?

Hier zie je een aantal stellingen. Lees ze en vul in of ze volgens jou waar zijn of niet.

Stellingen	Waar of niet waar?
Biologische landbouw en voeding is een verzamelnaam voor landbouwmethoden en voedingsmiddelen die voldoen aan bepaalde eisen op het gebied van milieu, natuur en landschap, het welzijn van dieren en productiemethoden.	
De Westerse voeding bevat al zoveel eiwit dat het in principe niet echt noodzakelijk is om een specifiek vervangingsmiddel te zoeken voor vlees.	
Biologisch eten, 'direct van de boer' uit eigen regio is sterk in opkomst omdat steeds meer mensen vinden dat voeding lekker, gezond en duurzaam zou moeten zijn.	
Door de korte lijn van boer naar bord blijven producten verser en daardoor lekkerder en gezonder. Bovendien wordt aanzienlijk op de vele voedselkilometers, en de daarmee gepaard gaande vervuiling, bespaard.	
Met 'natuurlijk' voedsel wordt bedoeld: voedsel dat zo min mogelijk bewerkingen heeft ondergaan in de fabriek en daardoor bijna alle voedingswaarde heeft behouden.	
Biologisch eten is vaak duurder dan eten uit de supermarkt.	

Kijk nu samen met iemand anders of je dezelfde uitkomsten hebt, probeer het eens te worden.

Oefening c Vul aan

Er zijn dus biologisch (of ecologisch) vlees en plantaardige producten (groenten, kruiden) die ecologisch zijn. Maar hoe ontstaan ecologische groenten en vlees? Dat ga je opzoeken.

Vul de onderstaande zin in in Google:

In de plantaardige landbouw zijn er de volgende belangrijke verschillen met de gangbare landbouw:

Je vindt dan sites met de antwoorden. Lees deze antwoorden door. Vat deze antwoorden hieronder samen:

Samengevat antwoord:

Hoe ontstaat ecologisch vlees?

Vul de onderstaande zin in in Google, en vat hieronder het antwoord samen dat je op die site vindt.

Ook zijn er tal van regels over de wijze waarop er met dierenwelzijn omgegaan wordt.

Samengevat antwoord:

Opdracht 4 Leveranciers zoeken

Kun je inderdaad ecologische linzensoep maken?

Ken je een leverancier die ecologische spullen levert? Of is er een boerenmarkt in de buurt waar je die spullen kunt kopen? Of een natuurwinkel?

Zo niet, zoek bijvoorbeeld op

<http://www.vaneigenerf.nl/>

Opdracht 5 Welke linzensoep? Een recept zoeken

Wat voor linzensoep wil jouw klant? Bijvoorbeeld pikante linzensoep, of met een zachte smaak, met of zonder vlees?

Zoek op internet of in kookboeken enkele recepten voor linzensoep uit die passen bij de vraag van jouw klant, bijvoorbeeld

- wel of niet vegetarisch;
- zachte of pikante smaak;
- met of zonder kruiden;
- met of zonder knoflook;
- of.....(evt. zelf invullen).

Zorg dat je (maximaal) drie goede recepten opzoekt waar je uit kan kiezen.

Vul de namen hieronder in (of verzin zelf een naam)

1.
2.
3.

Ga ook na of je voor alle opties alle ingrediënten ecologisch kunt krijgen. Zo niet, kies de optie waarvoor het wel kan.

Opdracht 6 Maak je menukaartje

Bereid de linzensoep volgens de afspraken en lever hem met op een mooi versierd menu kaartje voor de gasten een kleine beschrijving van de smaak. Geef daarop aan welke leveranciers de ingrediënten geleverd hebben.

1. Vegetarisch of niet?

2. De smaak?

Zacht of gekruid/pikant?

Hoe ga je de smaak van de soep straks beschrijven voor de klant?

Pittig, fluwelig, romig, of juist helder, vurig, soepel, hartig, pikant, voedzaam, licht verteerbaar...

3. Waar de ingrediënten vandaan komen

Ook is het leuk als je kunt vertellen aan de klant waar de verschillende ecologische ingrediënten vandaan komen, zodat hij ook aan zijn gasten kan vertellen wat hen wordt voorgezet.

Lees je tekst goed door en corrigeer de fouten. Gebruik de spellingchecker.

Afronden

Als je alle bovenstaande opdrachten af hebt, vraag je aan de docent het antwoordformulier om de antwoorden op je vragen te controleren.

Check in het overzicht of je alle gevraagde producten compleet hebt.

4. Beoordeling

De beoordeling van taalvaardigheid kan niet los staan van de manier waarop voortgangsbegeleiding en examinering in de hele opleiding vorm krijgen. Aandacht voor taalvaardigheid is noodzakelijk bij instroom, tijdens de voortgang en bij examinering.

In dit hoofdstuk worden aandachtspunten rond beoordeling belicht. Eerst gaan we in op de intake, daarna op de voortgangsbegeleiding en -beoordeling, vervolgens wordt examinering besproken.

4.1 Intake

Als er bij de intake een taaltoets wordt afgenomen, dan is het zaak dat voor iedereen duidelijk is met welk doel die toets wordt afgenomen. Wanneer er op grond van de uitkomsten beslissingen worden genomen, dan moet dat helder beschreven zijn en zeker ook bij deelnemers bekend.

Een ROC kan deelnemers in feite niet weigeren omdat ze te weinig taalvaardig zijn. Hiervoor bestaat geen wettelijke basis; niveau 1 en 2 opleidingen zijn drempelloos. Voor instroom in niveau 3 en 4 is een vmbo-diploma voldoende. Soms krijgen deelnemers op grond van hun vermeende lage taalvaardigheid wel een andere (lagere) opleiding aangeboden dan ze willen, of wordt hen geadviseerd eerst een taaltraject te volgen. Deze praktijk is begrijpelijk, want er valt in competentiegericht onderwijs niet goed te werken met deelnemers die bijvoorbeeld onvoldoende leesvaardig zijn. De opdracht voor het mbo echter is dat iedereen een startkwalificatie moet kunnen halen. De opleiding moet ook voor deelnemers met achterblijvende taalvaardigheid een oplossing bieden.

Om deze reden is het handig om bij instroom te weten hoe het met de taalbeheersing van de instromers staat, want die varieert nogal. Een intake-toets voor taalvaardigheid maakt vanaf het begin duidelijk welke deelnemers extra taalondersteuning nodig hebben.

Sommige opleidingen willen al bij intake het taalniveau van de deelnemer relateren aan de niveaus van *het Raamwerk Nederlands in (v)mbo*, omdat dit de niveaus zijn die in de kwalificatiedossiers en in het document *Leren, Loopbaan en Burgerschap* gehanteerd worden. Zo'n inschaling op basis van een toets geeft een indicatie, maar omdat het slechts een momentopname is, kan er niet teveel gewicht aan gehangen worden. Geef zeker geen vrijstellingen voor taal op grond van die uitslag, want over het algemeen is er bij zo'n toets nog geen aandacht geschonken aan beroepsspecifiek taalgebruik.

In het perspectief van opleiden is bij intake een algemene indruk op grond waarvan bepaald kan worden of de deelnemer een extra taalondersteuning nodig heeft, belangrijker dan een niveaustelling. Deze algemene indruk krijgt de opleiding ook door het afnemen van bijvoorbeeld een korte invuloefening (clozetest), een intakegesprek en een korte geschreven opdracht. Van te voren wordt bepaald bij welke uitslag deelnemers extra ondersteuning krijgen.

Als er in de opleiding geen extra aandacht aan taal (ondersteunende programma's of lessen) geboden kan worden, dan is het niet verstandig bij de intake al op taalvaardigheid te toetsen. Toetsen is alleen zinvol als voor de deelnemers helder is welke vervolgcacties er komen op grond van de resultaten. Het is ineffectief deelnemers wel te toetsen, maar met de resultaten niets te doen.

4.2 Voortgangsbeoordeling

Bij voortgang gaat het om de vraag of de deelnemer ver genoeg gevorderd is om het eindniveau te gaan halen. De vordering van de deelnemer wordt gemeten en afgezet tegen wat reëel geacht wordt op een bepaald moment in het leertraject. Wanneer het eindniveau van een vierjarige opleiding B2 is voor lezen, dan is het bijvoorbeeld wenselijk dat de deelnemer aan het einde van leerjaar 2 lezen op niveau B1 beheerst. Als de opleiding besluit alleen in de eerste twee leerjaren intensief aan taalvaardigheid te werken en in de laatste twee jaar alleen nog aan 'onderhoud' te doen, dan is het natuurlijk wenselijk dat het niveau hoger ligt.

Aan bepaalde punten in het opleidingstraject kan een meting verbonden worden. Als bijvoorbeeld een deelnemer aan het einde B1 moet halen, dan moet hij halverwege het traject toch wel A2 hebben gehaald. Op basis van een voortgangsmeting kan samen met de deelnemer gekeken worden wat nog ontbreekt en wat hij (extra) moet doen om B1 te halen. Het gaat hierbij ook om subvaardigheden en kenmerken van taalgebruik. De deelnemer leert het meest als hij specifieke feedback krijgt op zijn taalprestaties, bijvoorbeeld: 'er is te weinig opbouw in het stageverslag en je gebruikt niet consequent een hoofdletter aan het begin van een zin'.

Voor de voortgangsbeoordeling kunnen verschillende meetinstrumenten gebruikt worden, zoals het taalportfolio, taalassessments en gestandaardiseerde toetsen. Deze drie vormen worden hier verder besproken.

4.2.1 Taalportfolio

Het taalportfolio is een hulpmiddel bij het leren van taal en de deelnemer gebruikt het gedurende een langere tijd. Het portfolio is eigendom van de deelnemer. Hij brengt hierin zijn eigen taalvaardigheid en vorderingen in beeld. Het portfolio is een belangrijke leidraad bij begeleidingsgesprekken.

Over het algemeen bestaat een taalportfolio uit de volgende elementen: een paspoort, een biografie en checklists met daarbij de bewijzen (het dossier). Het paspoort geeft een samenvattend overzicht van de taalkennis van de deelnemer. In de biografie documenteert de deelnemer wat hij aan talen geleerd heeft en hoe hij werkt aan de verbetering van zijn taalvaardigheid. Het dossier bevat op basis van checklists bewijsstukken hiervoor (werkstukken, geluids- en beeldopnamen van presentaties, toetsproducten enzovoort). Het taalportfolio is eigendom van de deelnemer.

Een taalportfolio in de opleiding schoonheidsverzorging mbo 3 kan bijvoorbeeld de volgende soort checklist bevatten:

Lezen B1					
Ik kan concreet geformuleerde teksten van de opleiding, het werk of uit het dagelijks leven lezen met een redelijke mate van begrip.					
De teksten hebben een duidelijke opbouw met veelal frequent woordgebruik.					
	Subvaardigheden	<i>Voorbeeldsituaties</i>	<i>Ik werk er aan</i>	<i>Ik kan het</i>	<i>Ik heb een bewijs</i>
1	Aanwijzingen en instructies lezen.	Polissen van zorgverzekeraars. Leveringsvoorwaarden.	X		
2	Correspondentie lezen.	Klachtenbrieven Sollicitatiebrieven. Telefoonnotities.		X	
3	Rapporten, verslagen en artikelen lezen.	Vakteksten. Productinformatie.			X
4	Schematische overzichten, formulieren en grafische informatie lezen.	Formulieren. Cliëntenkaart. Vacatures.	X		

Voorbeelden van relevante bewijsstukken zijn:

- De producten en beoordelingen van taalassessments.
- Het resultaat van buitenschoolse taalactiviteiten, bijvoorbeeld een affiche voor een gratis schoonheidsbehandeling voor een bevriende schoonheidsspecialist.
- De beoordeling op een toets, bijvoorbeeld een vakartikel met tekstbegripvragen.

Als een taalportfolio gebruikt wordt voor *beoordeling*, dan bevat het document een verzameling bewijzen (verzameld binnen of buiten het onderwijsleerproces) waarmee de deelnemer aantoont te beschikken over het vereiste taalniveau van de kwalificatie. In de paragraaf examinering bespreken we hoe het taalportfolio gebruikt kan worden bij examinering.

4.2.2 Taalassessments

Om taalvaardigheid te kunnen beoordelen moet je taalgedrag zien. Een *taalassessment* of een *taalassessmenttaak* is een functionele taak in een realistische, georganiseerde setting, die taalgedrag uitlokt.

De deelnemer moet talige handelingen verrichten die in het beroep echt voorkomen. Hierbij kun je denken aan het schrijven van een diagnose-, advies- en behandelplan, het voeren van een verkoopgesprek, het geven van een productpresentatie voor klanten of collega's, het invullen van een klantenkaart, het lezen van vakbladen, enzovoort. Het gaat meestal om een (onderdeel van een) beroepsproduct waarbij vaardigheden gecombineerd kunnen worden.

Het taalgedrag wordt beoordeeld met specificaties die vooraf opgesteld zijn en die zijn opgenomen in de beoordelingsmodellen bij de assessments. De opdrachtspecifieke kenmerken gaan over de vakinhoud die voor het assessment belangrijk is. De taalspecificaties komen uit het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo* en beoordelen of het vereiste taalniveau (A2, B1, B2) beheerst wordt. Taalassessments vragen om een

andere manier van beoordelen. Assessoren onderzoeken of het taalgedrag het gewenste niveau (A2, B1 enzovoort) heeft. Het gaat niet perse om goed of fout.

Het is van belang om de deelnemer verantwoordelijkheid te geven voor de taak. De deelnemer maakt bijvoorbeeld een presentatie die ook daadwerkelijk gegeven wordt voor medeleerlingen. Dat is levensechter en levert meer informatie op. In paragraaf 4.4 is een voorbeeld van een taalassessment opgenomen.

Assessmenttaken kunnen naast andere oefeningen en toetsen gebruikt worden als oefentaken, waarbij de docent of een mededeelnemer een beoordeling geeft of de deelnemer zichzelf beoordeelt. Vanuit de vastgestelde specificaties krijgt de deelnemer feedback. Door feedback te geven op basis van het eindniveau krijgt de deelnemer zicht op het hiaat tussen wat gewenst is en wat hij op dat moment kan.

Taalassessments kunnen in de loop van de opleiding afgenomen worden voor formatieve beoordeling. De student krijgt informatie over waar hij is ten opzichte van het eindniveau en hoe hij zijn taalcompetenties in het licht van de examinering verder kan ontwikkelen. De producten die gemaakt worden met deze opdrachten, kunnen samen met de beoordeling in een ontwikkelingsportfolio geplaatst worden. Ze dienen dan als leerbewijs van een of meerdere aspecten van taalvaardigheid. Mogelijke producten zijn geluids- en beeldopnames van presentaties en gesprekken, folders, essays, sollicitatiebrieven, reflectieverslagen enzovoort.

Aan het eind van de opleiding kan voor de eindbeoordeling een aantal assessmenttaken onder examenomstandigheden worden afgenomen.

De manier van beoordelen en de vraag wat beoordeeld wordt sturen in hoge mate het onderwijs. Daarom is het van belang dat een of twee docenten binnen het opleidingsteam competenties hebben om taalassessments te ontwikkelen die passen bij de beroepscontext.

Docenten taalvaardigheid moeten de taalassessments op een professionele manier afnemen en beoordelen. In paragraaf 4.5 vindt u een stappenplan voor het ontwikkelen van taalassessments en enkele handige formats voor beoordeling.

4.2.3 Gestandaardiseerde toetsen

Gestandaardiseerde toetsen, zeker die ontwikkeld zijn door gerenommeerde toetsinstellingen, hebben het voordeel dat de items op kwaliteit onderzocht zijn: er zijn veel pretesten mee gedaan. Je kunt er dus min of meer zeker van zijn dat het kwalitatief goede items zijn die discrimineren tussen goede en slechte leerders. Bovendien zijn de items kenmerkend voor de niveaus van het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo*. Nadeel van gestandaardiseerde toetsen is dat het om een momentopname gaat en bovendien zijn de items minder gericht op de beroepscontext van de deelnemer.

Het is raadzaam om naast de taalassessments die docenten zelf ontwikkelen ook regelmatig een gestandaardiseerde toets af te nemen. Op die manier krijgen docenten het taalbeheersingsniveau meer 'in de vingers'. De verwachting is dat er voor Nederlands op korte termijn gestandaardiseerde toetsen zullen komen.

4.3 Examinering

Bij afsluitende toetsing is de vraag: heeft de kandidaat het eindniveau behaald of niet? Over die kwestie moet een beslissing genomen worden. Om deze beslissing te nemen worden vaak verschillende meetinstrumenten ingezet zoals simulatie of een proeve van bekwaamheid, gestandaardiseerde taaltoetsen, taalassessments en taalportfoliobewijzen. De onderwijsvisie van het ROC bepaalt de keuze voor de

methodes, de momenten waarop de methodes worden ingezet en ook de nadruk die op de verschillende onderdelen ligt. De opleiding dient de keuzes vast te leggen in de examenregeling die ter goedkeuring aan de inspectie voorgelegd moet worden.

Een mix van verschillende manieren van beoordeling geeft de meeste kans op een valide en betrouwbaar beeld van de competenties van deelnemers. De volgende elementen zijn zeker geschikt om taalvaardigheid summatief te beoordelen.

- Een examenportfolio waarin taalassessments en beoordelingen op gestandaardiseerde examens opgenomen zijn. Meestal wordt hieraan een criteriumgericht interview gekoppeld. De opleiding bepaalt zelf hoeveel bewijzen het portfolio moet bevatten, zo kunnen bijvoorbeeld van elke taalvaardigheid twee bewijzen in het examenportfolio opgenomen worden. Vanuit een ontwikkelingsportfolio kan gewerkt worden aan een examenportfolio dat aan een aantal belangrijke criteria voldoet. In bijlage 3 kunt u vinden welke criteria dat zijn.
- Afnames onder examencondities van twee taalassessments per taalvaardigheid en een gesprek daarover, eventueel gecombineerd met de aanleg van een ontwikkelingsportfolio. Dit is goed te organiseren en de betrouwbaarheid is groot. Het afnemen van twee taalassessments kost relatief weinig tijd. Nadeel is de momentopname van het assessment zelf en het feit dat hier in een gesimuleerde situatie beoordeeld wordt.
- Proeve van bekwaamheid waarbij de voorkomende taalvaardigheid volgens de criteria van het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo* beoordeeld wordt. Het gaat hier om een beoordeling in een authentieke situatie. Lastig hieraan is dat het in deze situatie vereiste taalgedrag misschien niet voldoet aan het niveau zoals dat geëist wordt. Bovendien vereist deze wijze van beoordelen naast een beroepsgerichte beoordelaar ook een taalbeoordelaar om de betrouwbaarheid te garanderen.
- Gestandaardiseerde examens; de verwachting is dat er voor luisteren en lezen landelijk mbo-exameninstrumenten ontwikkeld zullen gaan worden die onder bepaalde condities flexibel op scholen kunnen worden afgenomen. Gestandaardiseerde examens zijn relatief eenvoudig af te nemen, ze kosten de scholen niet veel ontwikkeltijd en zijn goed op niveau. Nadeel is dat het om een momentopname gaat en dat het taalgedrag geplaatst wordt in meer algemene contexten.

4.4 Voorbeeld taalassessment

In deze paragraaf is een voorbeeld van een taalassessment opgenomen. Dit taalassessment is onderdeel van een grotere beroepstaak waarbij ook het ontwerpen van de kalender van belang is.

Naam opdracht	De Ghana kalender
Omschrijving	Maak een projectvoorstel voor een vmbo-school die een kalender wil maken.

Niveau

Opleiding	Mediavormgever niveau 4
Vaardigheid	Schrijven
Beheersing-Niveau	B2
Subvaardigheid	Verslagen, werkstukken en samenvatting
Descriptoren branchegericht taalprofiel	--

Algemene informatie

Soort opdracht	Offertebrief maken met projectopzet
Waar wordt de opdracht uitgevoerd?	Als onderdeel van de beroepstaak
Bewijs	Offertebrief en beoordeling daarbij
Indicatie studiebelastingtijd	2 uur
Benodigd materiaal	Website, computer
Hulpmiddelen	Spellingcontrole
Indicatie benodigde beoordeeltijd	30 minuten

Informatie voor de deelnemer

<p>De derde klas vmbo-tl van de middelbare school bij jou in de buurt heeft een reis naar Ghana gemaakt. Nu willen ze graag een kalender maken die ze zelf gaan verkopen om geld in te zamelen voor het weeshuis in de stad die ze bezocht hebben. Ze willen voor de kalender foto's gebruiken die ze zelf gemaakt hebben.</p> <p>De school verwacht ongeveer 2000 exemplaren te kunnen verkopen. Ze hebben jullie bedrijf gevraagd hiervoor een offerte te doen. Een collega doet het ontwerp van de kalender en jij wordt gevraagd een projectvoorstel te maken.</p> <p>Het projectvoorstel dient de volgende aspecten te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none">• De aanleiding tot het project/de opdracht.• Informatie over de doelgroep (de kopers van de kalender).• De doelstelling(en) van het project.• Werkopzet: doe voorstellen voor de kalender, voeg twee schetsmatige opmaakvoorbeelden bij.• De projectorganisatie (data, inzet mensen, bedrijven).

- Een tijdpad (heel globaal).
- De kosten: een voorcalculatie en offerte.

Het projectvoorstel wordt beoordeeld op de volgende onderdelen:

- Compleetheid (zie hierboven: projectvoorstel en bijlagen).
- Juiste opbouw (voorkant, inhoudsopgave, inleiding, hoofdstukken, slot en bijlagen; lay-out).
- Afstemming op doel en publiek.
- Begrijpelijkheid en samenhang.
- Correct taalgebruik.

Wanneer de docent de projectopzet goedkeurt ga je een presentatie geven bij de opdrachtgevers op de school.

Beoordelingsmodel (Schrijven) Projectvoorstel Ghana Kalender

Vormkenmerken	Ja	Nee	Beslissing
Het is een projectvoorstel			2 of 3 x ja = verder gaan
Het is overzichtelijk ingedeeld			
Het bevat voorkant, inhoudsopgave, inleiding, hoofdstukken, slot en bijlagen			

Opdrachtspecifieke kenmerken (vakinhoud)	Ja	Nee	Beslissing
De deelnemer beschrijft de aanleiding tot de opdracht			4 x (of meer) ja = verder gaan
De deelnemer geeft informatie over de doelgroep (vat informatie uit diverse bronnen samen)			
De deelnemer beschrijft de doelstelling(en) van het project			
De deelnemer beschrijft welke producten hij gaat maken (met 2 voorbeelden)			
De deelnemer beschrijft de projectorganisatie (apparatuur, data, locaties, inzet mensen)			
De deelnemer geeft het tijdpad aan			
De deelnemer geeft een voorstel van de kosten			
Feedback/opmerkingen:			

Taalspecificaties	Niveau B2	Ja	Nee	Beslissing
Samenhang	Gedachtelijk is logisch en consequent			4 x (of meer) ja = B2
Afstemming op doel	De tekst is informatief en/of overtuigend			
Afstemming op publiek	Taalgebruik past binnen situatie; toon is gericht op opdrachtgever			
Woordgebruik en woordenschat	Varieert, heeft adequate woordkeus			
Spelling en grammatica	Past spellingregels correct toe (enkele fout toegestaan); grammaticale fouten mogen beperkt voorkomen, mits begrijpelijkheid niet wordt aangetast			
Leesbaarheid	De tekst heeft een overzichtelijke structuur (duidelijke lay-out; koppen, nummering enz.) Gebruik leestekens overwegend juist.			
Feedback/opmerkingen:				

4.5 Stappenplan taalassessments ontwikkelen

Er is een aantal zaken nodig voor het ontwikkelen van een taalassessment:

- Het format 'Casco Taalassessments', zie bijlage 4.
- Een geconcretiseerde taalprofiel (of geselecteerde toetsdoelen).
- Het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo*.

Per stap worden de verschillende onderdelen uit het Casco Taalassessments ingevuld. In het stappenplan zijn voorbeelden uit verschillende opdrachten opgenomen.

Stap 1:**Bepaal voor welke opleiding je een taalassessment wilt maken.**

Het taalassessment moet een taalproduct of taalgedrag uitlokken dat werkelijk voorkomt in de beroepspraktijk. Bepaal de situatie en welk taalproduct of welke taaluitingen je gaat beoordelen. Gebruik een geconcretiseerd taalprofiel om te bepalen om welke descriptoren het gaat.

Stel vast om welke vaardigheden en welke subvaardigheden het gaat. Op welk niveau van het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo* ligt het taalproduct of taalgedrag?

Vul de onderstaande onderdelen uit 'Casco Taalassessments' in:

Naam opdracht	Op naar een baan
Omschrijving	Invullen van een sollicitatieformulier waarmee ook een cv wordt gevraagd.

Niveau

Opleiding	Junior Kapper niveau 2
Vaardigheid	Schrijven
Beheersingsniveau	A2
Subvaardigheid	Aantekeningen, berichten, formulieren.
Descriptoren branchegericht taalprofiel	De deelnemer kan een formulier (cv) invullen.

Tips

- Niet alle descriptoren uit het geconcretiseerde taalprofiel zijn een op een om te zetten tot een taalassessmenttaak, want de descriptoren zijn soms kleine onderdelen.
- In de beroepspraktijk en in de opleiding komt het vaak voor dat taalvaardigheden gecombineerd worden, bijvoorbeeld *een gesprek voeren* en *een schadeformulier invullen*. Ook in taalassessments kunnen taalvaardigheden gecombineerd worden, maar let goed op wat je op welk taalniveau wilt beoordelen.
- Omdat het nogal tijdrovend is: maak alleen taalassessments op het eindniveau van de betreffende taalvaardigheid. Als je een onderliggend niveau wilt oefenen, dan kun je de volgende aanpassingen in bestaande assessments maken:
 1. Stel de taalspecifieke criteria bij op grond van het lagere taalniveau.
 2. Geef meer voorbeelden bij het assessment.
 3. Laat een al bestaand product bewerken.
- Check of het taalgedrag/taalproduct dat je wilt beoordelen, past bij het taalniveau. Een sollicitatiebrief schrijven komt voor op taalniveau B1. Als je schrijven A2 wilt beoordelen, bijvoorbeeld voor de opleiding 'kok' niveau 2, dan kan dat niet met een sollicitatiebrief. Dat moet dan bijvoorbeeld met een sollicitatieformulier waarin de deelnemer alleen 'standaardvragen' beantwoordt.

Stap 2:

Beschrijf de situatie die het taalgedrag moet uitlokken zo realistisch mogelijk.

Beschrijf situaties die werkelijk voorkomen in de beroepspraktijk.

Vul het onderdeel 'Informatie voor de deelnemer' uit het 'Casco Taalassessments' in.

Informatie voor de deelnemer

De heer Beurskens krijgt op 17 maart 10 gasten op bezoek en hij wil graag ecologische linzensoep serveren. Voer met dhr. Beurskens een gesprek over deze bestelling.

Na het gesprek weet je

- waarom hij ecologische soep wil;
- *hoe laat* je de soep *waar* moet brengen;
- of er ook stokbrood bij geleverd moet worden.

(maak hiervan een notitie voor een collega)

Na het gesprek weet dhr. Beurskens

- hoe duur de soep is;
- dat hij erop kan rekenen dat de soep op tijd geleverd wordt en goed smaakt.

Tips

- Geef input (teksten en inhoud) in de opdracht. Een assessmentopdracht mag best informatie bevatten.
- Gebruik voorbeeldproducten. De opdracht kan zijn: maak van deze folder een meer aantrekkelijke folder, maak van deze folder een folder voor een bijzondere doelgroep bijvoorbeeld ouderen of jongeren.

Stap 3: Maak de opdracht helder.

Richt je op het taalproduct/taalgedrag dat je gaat beoordelen. Vul het onderdeel Algemene informatie uit het Casco Taalassessments zoveel mogelijk in.

Algemene informatie

De oudere huid	
Soort opdracht	Luister- en schrijfopdracht. Deelname aan een workshop over gezichtsmaskers voor oudere cliënten. De informatie wordt verwerkt tot een advertentie over gezichtsmaskers voor ouderen als nieuwe behandelmethode. De advertentie is bedoeld voor het wijkblad (1 pagina A4).
Waar wordt de opdracht uitgevoerd?	De workshop wordt op school gegeven
Bewijs	Bewijs van deelname aan de workshop en eventueel foto's van het behandelproces. Advertentie over de behandelmethode voor de oudere huid.
Indicatie studiebelastingtijd	De workshop duurt ongeveer 2½ uur. Advertentieontwerp: 2 uur.
Benodigd materiaal	Praktijkmateriaal.

Hulpmiddelen	De advertentie wordt met behulp van de computer gemaakt. Spellingcontrole is toegestaan. Digitale camera om de folder van foto 's te voorzien.
Indicatie benodigde beoordeeltijd	15 minuten.

Stap 4: Ontwerp het beoordelingsmodel

Gebruik het beoordelingsmodel. Je beoordeelt de onderdelen vorm, (beroeps)inhoud en taalniveau. Beperk het aantal specificaties. Soms is evident dat de taalspecificaties voldoende zijn als de inhoud voldoende is. In dat geval hoeft je de taalspecificaties niet meer afzonderlijk te beoordelen. Neem ze wel op.

Als je het assessment voor voortgangsbeoordeling (formatief) gebruikt, dan beoordeel je alles en je geeft deelnemers per onderdeel feedback gerelateerd aan de specificaties. Alleen bij de eindbeoordeling (summatief) gebruik je het zogenoemde drietrapsmodel; je stopt met beoordelen als de vorm niet goed is en je stopt ook als de inhoud onvoldoende is. De reden hiervoor is tijdsbesparing. Vorm en inhoud zijn de voorwaarden waaraan voldaan moet worden voordat het taalniveau beoordeeld kan worden. Het beoordelingsmodel ontwikkel je zelf. De beslissingen moeten wel vastliggen, voordat het assessment wordt afgenomen.

1. Vormspecificaties

Klopt het taalproduct of taalgedrag van de deelnemer met dat wat gevraagd wordt in het assessment? En is het begrijpelijk; leesbaar, verstaanbaar?

A. Vormspecificaties	Ja	Nee	Verbeterpunten	Beslissing
<i>Hier voorbeeld: presentatie geven Ghana kalender</i>				
Met de presentatie wordt taalgedrag getoond zoals gevraagd in de opdracht. (Toelichting: het is <u>geen</u> presentatie als de deelnemer voorleest; de presentatie veel te lang duurt (twee keer de aangegeven tijd); de presentatie veel te kort is (minder dan de helft van de aangegeven tijd).				Voor alle criteria ja = doorgaan
De presentatie is (afhankelijk van het gedrag of product) verstaanbaar/leesbaar/begrijpelijk enzovoort.				

2. Opdrachtspecifieke kenmerken.

Hier gaat het om vakinhoudelijke aspecten; is de vakinhoud correct verwerkt? Ook kunnen hier kenmerken van een specifieke tekstsoort opgenomen worden.

B. Opdrachtspecifieke kenmerken (gaan over vakinhoud) <i>Hier voorbeeldpresentatie De Ghana kalender</i>	Ja	Nee	Verbeterpunten	Beslissing
De deelnemer beschrijft inhoudelijk correct: - het ontwerp; - het productieproces; - de kosten van het project. De deelnemer spreekt het publiek op de juiste wijze aan. De deelnemer toont voorbeelden van het ontwerp.		5 x (of meer) ja = doorgaan
De deelnemer beantwoordt vragen van klasgenoten en docent inhoudelijk adequaat.		

3. Taalspecificaties

De taalspecificaties geven aan op welk taalniveau het taalgedrag of taalproduct ligt. Het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo* geeft op elk niveau voor elke taalvaardigheid kenmerken van de taakuitvoering. Voor het taalniveau wordt hieruit een selectie van taalspecificaties⁵ gemaakt passend bij de opdracht.

⁵ Vraag kan zijn of alle kenmerken van de taakuitvoering voldoende moeten zijn om vast te stellen of de deelnemer het gevraagde taalniveau beheerst. Argument hiertegen is dat bepaalde kenmerken compenserend kunnen werken; bijvoorbeeld, als de opbouw heel goed is, dan mogen er wat meer taalfoutjes in voorkomen.

Of iemand een bepaald taalniveau beheerst, wordt vastgesteld door een groot aantal beoordelingen van opdrachten op dat niveau.

C. Taalspecificaties <i>Hier voorbeeldpresentatie De Ghana kalender</i> Maak een selectie uit kenmerken van taakuitvoering Raamwerk Nederlands in (v)mbo, Spreken B2.		Ja	Nee	Verbeterpunten	Beslissing
Samenhang	Maakt publiek opbouw en structuur duidelijk en volgt deze ook.				Voor vier criteria ja, anders geen B2.
Afstemming op doel	Presentatie is informatief en overtuigend.				
Afstemming op gesprekspartners	Past woordgebruik aan doelgroep aan. Wijkt af van voorbereide tekst op grond van vragen.				
Woordgebruik en woordenschat	Varieert en is trefzeker.				
Grammatica	Goede beheersing: kleine onvolkomenheden komen voor, maar worden meestal zelf hersteld.				
Verstaanbaarheid	(zie vorm).				

Tips

- Ontwikkel eerst alle specificaties en neem daarna de beslissing over voldoende of onvoldoende.
- Maak een selectie uit de kenmerken van de taakuitvoering. Neem per criterium slechts een of twee kenmerken op.

Stap 5: Leg het taalassessment voor aan een collega.

Het maken van taalassessments is een complexe aangelegenheid waarbij je snel een aantal zaken vergeet. Leg daarom het assessment voor aan minimaal één collega om te kijken of de opdracht duidelijk is en het beoordelingsmodel werkt.

Stap 6: Neem het taalassessment als proef af.

Bij het ontwikkelen van toetsen en examens worden items ook vaak als proef voorgelegd aan proefpersonen. Het kan zijn dat er onvoorziene dingen gebeuren als studenten het assessment maken. Bijvoorbeeld dat alle studenten (ook de slechte) het assessment goed maken of nog erger, dat alleen de slechte studenten het assessment goed maken. Dat is prettig voor hen, maar het betekent dat het assessment niet doet wat het moet doen, namelijk het beoordelen van de taalvaardigheid van de studenten. Daarom is het belangrijk het taalassessment op minstens vijf studenten (goede en slechte) uit te proberen.

Literatuurlijst

Bohenn, E. e.a. (2007). *Raamwerk Nederlands, Nederlands in (v)mbo-opleiding, beroep en maatschappij*. Cinop, 's Hertogenbosch. Zie www.mboraad.nl

Council of Europe (2001). *Common European Framework of Reference for Languages*. Cambridge: Cambridge University Press and Council of Europe.
Een vertaling van een deel van het CEFR is te vinden op
http://taalunieversum.org/onderwijs/gemeenschappelijk_europees_referentiekader/

Dalderop, K. e.a. (2003). *Raamwerk NT2*. BVE-raad, De Bilt. Zie ook www.cinop.nl.

Expertgroep doorlopende leerlijnen Taal en Rekenen (2008). *Over de drempels met taal*. SLO, Enschede. Zie ook www.taalenrekenen.nl

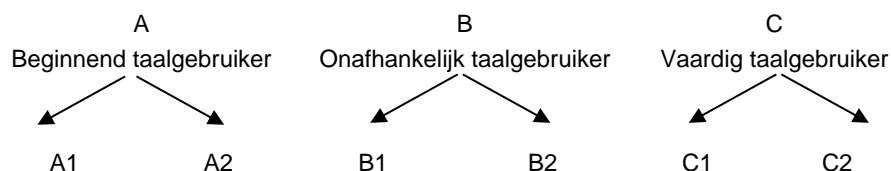
Gemeenschappelijk Procesmanagement Competentieverricht beroepsonderwijs (2007). *document Leren, Loopbaan en Burgerschap*. Ede. Zie ook www.mbo2010.nl

Bijlagen

Bijlage 1:

De niveaus van het ERK, Raamwerk NT2 en Raamwerk Nederlands in (v)mbo

De niveaus A1 - C2 komen uit het Europees Referentiekader. Het Europees Referentie Kader (ERK) is een document van de Raad van Europa dat zes taalbeheersingniveaus in een vreemde taal omschrijft.

Voor de vijf vaardigheden *luisteren, lezen, gesprekken voeren, spreken en schrijven* zijn de niveaus A1 tot en met C2 beschreven. De niveaus zijn functioneel en concentrisch opgezet. Bepaalde zaken komen voor op de lagere niveaus maar op een relatief eenvoudige manier. Op de hogere niveaus worden dezelfde zaken steeds complexer.

Het *Raamwerk NT2* is een bewerking van het ERK voor beschrijving van de taalvaardigheid van in Nederland wonende (volwassen) mensen die de Nederlandse taal leren. Inmiddels is ook het *Raamwerk Nederlands, Nederlands in (v)mbo-opleiding, beroep en maatschappij* ontwikkeld. In dit raamwerk worden de niveaus van het ERK gebruikt om de taalvaardigheid Nederlands voor vmbo- en mbo-leerlingen te beschrijven. Op elk taalbeheersingniveau beschrijft het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo* de criteria waaraan het taalgedrag moet voldoen. Op basis hiervan wordt een taalportfolio ontwikkeld.

Voor beter taalonderwijs is het nodig dat de taaldocenten een goed beeld hebben van de niveaus in het *Raamwerk Nederlands in (v)mbo*.

Bijlage 2:

Analyse talige activiteiten kok

Taalprofiel Nederlands (uit het kwalificatiedossier Kok, mbo niveau 2)

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C1					
B2					
B1	X	X			
A2	X	X	X	X	X
A1	X	X	X	X	X

Analyse van de kerntaken op talige activiteiten (stap 2)

Kwalificatiedossier	Kok
Mbo-niveau	2
Uitstroom	Kok
Kerntaak 1 Werkprocessen	Bereidt gerechten 1.1 Plant zijn werkzaamheden. 1.2 Maakt de mise en place. 1.3 Past recepten aan. 1.4 Bereidt gerechten. 1.5 Werkt gerechten voor de uitgifte af. 1.6 Maakt de werkruimtes, gereedschappen en machines in de keuken schoon. 1.7 Verricht onderhoud aan gereedschappen en machines 1.8 Delegeert en bewaakt werkzaamheden.
Talige activiteiten <i>cursief</i>	<ul style="list-style-type: none"> Hij plant de werktijden, werkvoorraden en apparaten en <i>stemt de planning af</i> met de Chef kok, de keukenmanager of de ondernemer/ manager en <i>stelt zo nodig de planning bij</i>. De Kok bereidt zijn werkzaamheden voor en neemt <i>hierbij relevante voorschriften en richtlijnen in acht</i>. De Kok <i>past recepten aan</i>. Hij doet dat door een (standaard)recept geschikt te maken voor een kleiner of groter aantal personen. In voorkomende gevallen past hij een recept ook aan door ingrediënten in het (standaard)recept te vervangen. Hij legt het aangepaste recept indien nodig vast in het receptensysteem. De Kok bereidt gerechten <i>volgens recept</i> en op basis van de planning. Hij maakt hierbij gebruik van bereidings- en kooktechnieken en apparatuur en gereedschappen en neemt de relevante <i>voorschriften en richtlijnen in acht</i>. Hij <i>signaleert en communiceert afwijkingen in de kwaliteit en lost deze op</i>.

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>In voorkomende gevallen communiceert hij met de bediening over de te leveren service en over de kenmerken van de gerechten.</i> • <i>Afhankelijk van de bedrijfsformule heeft hij informatief contact met gasten.</i> • <i>Hij verricht eenvoudig onderhoud aan het keukenmaterieel (...). Hij noteert eventuele gebreken, (...) meldt grote gebreken bij de leidinggevende of neemt zelf rechtstreeks contact op met de fabrikant of het onderhoudsbedrijf. Hij doet indien nodig voorstellen voor de aanschaf van nieuwe inventaris en/of apparatuur.</i> • <i>De kok delegeert in voorkomende gevallen werkzaamheden aan collega's en geeft hen hierbij de nodige instructies.</i> <p>Hij ziet erop toe dat de medewerkers bij het verrichten van hun werkzaamheden voldoen aan de Europese normen (HACCP) en andere relevante wet- en regelgeving.</p>
Kerntaak 2 Werkprocessen	Beheert de keukenvorraden 2.1 Bestelt benodigde producten. 2.2 Ontvangt en controleert geleverde producten. 2.3 Slaat de geleverde producten op. 2.4 Controleert producten en voert keukenadministratie uit.
Talige activiteiten <i>cursief</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>De Kok voert controle uit op de verbruikte ingrediënten en producten en inventariseert de behoefte aan grondstoffen en producten en stelt de bestellijst op. Hij selecteert leveranciers, vraagt offertes aan en beoordeelt ontvangen offertes en daarbij behorende leveringscondities.</i> • <i>Hij onderhandelt met de leverancier over de bestelling en legt de gemaakte afspraken met de leverancier vast in een inkoopspecificatie of leveringscontract. Hij plaatst de bestellingen bij leveranciers volgens de gebruikelijke bestelprocedures.</i> • <i>De Kok neemt de geleverde bestellingen in ontvangst, nadat hij de ingrediënten en producten eerst heeft gecontroleerd op afwijkingen in de bestelling. Hij rapporteert, afhankelijk van de formules van het bedrijf, eventuele afwijkingen aan de geleverde ingrediënten en producten aan de leidinggevende, reclameert in voorkomende gevallen bij de leverancier, volgens daarvoor geldende procedures en zorgt ervoor dat eventuele retourzendingen worden afgehandeld.</i> • <i>De Kok (...) pakt de ingrediënten en producten uit en plaatst ze op de daarvoor bestemde plek en neemt hierbij de relevante voorschriften en richtlijnen in acht.</i> • <i>De kok registreert de voor de bedrijfsvoering relevante gegevens bij de inkoop, de ontvangst, de opslag en het gebruik van de ingrediënten, producten en andere artikelen. Hij voert in voorkomende gevallen de daarbij behorende calculaties uit.</i> <p>Hij controleert regelmatig de opgeslagen ingrediënten, producten en andere artikelen op kwaliteit en houdbaarheid en neemt hierbij de relevante voorschriften en richtlijnen in acht.</p>

Bijlage 3:

Criteria examenportfolio

Als een taalportfolio gebruikt wordt voor *beoordeling*, dan bevat het document een verzameling bewijzen (verzameld binnen of buiten het onderwijsleerproces) waarmee de deelnemer aantoont te beschikken over het vereiste taalniveau van de kwalificatie. De bewijzen in dit portfolio kunnen oorspronkelijk verzameld zijn voor ontwikkelingsgericht gebruik. Om in aanmerking te komen voor opname in een examenportfolio moeten de bewijsstukken voldoen aan de volgende criteria:

- Het bewijs in het beoordelingsportfolio moet *authentiek* zijn. Het bewijsstuk moet aantonen dat de deelnemer zelf ervaring en deskundigheid heeft opgedaan.
- Het bewijs in het beoordelingsportfolio moet *relevant* zijn. De belangrijkste elementen van de taalcompetentie moeten worden gedekt en het bewijs moet dus aantonen dat de deelnemer de vereiste taalvaardigheid heeft verworven en adequaat kan toepassen in de toekomstige beroepssituatie.
- Het bewijs in het beoordelingsportfolio moet *actueel* zijn en inzicht geven in het huidige niveau van taalvaardigheid van de deelnemer.
- Het bewijs in het beoordelingsportfolio moet aantonen dat de deelnemer gedurende langere tijd *kwantitatief* voldoende ervaring en deskundigheid heeft opgedaan in een bepaald competentiedomein.
- Het bewijs in het beoordelingsportfolio moet verzameld zijn in een *variëteit* aan contextrijke situaties. Bewijzen dienen een representatieve afspiegeling te zijn van de verschillende taalsituaties waarmee een deelnemer wordt geconfronteerd in een toekomstig beroep.
- Er dient een juiste balans te zijn tussen het aantal bewijzen in het portfolio en de beheersbaarheid/overzichtelijkheid van het portfolio in zijn geheel.
- De bewijzen worden verzameld op het vereiste eindniveau van een beginnend beroepsbeoefenaar, tenzij er sprake is van competenties waarbij de deelnemer het leerproces moet aantonen.

Bij beoordelingsgericht gebruik van het portfolio beoordelen de taalassessoren de bewijzen in het portfolio aan de hand van zowel inhoudelijke criteria als criteria voor de kwaliteit van de bewijslast.

Bron: Competentiegericht beoordelen in het mbo, MBO Raad, De Bilt, 2007.

Bijlage 4: Casco

Taalassessment ontwikkelen

Naam opdracht	Pakkende titel; niet meer dan 3 à 4 woorden
Omschrijving	Kort en beknopt aangeven wat de opdracht inhoudt

Niveau

Opleiding	Beroepsopleiding en mbo niveau
Vaardigheid	Bijvoorbeeld: lezen, spreken, luisteren, gesprekken voeren, schrijven; elke vaardigheid een rij
Beheersing-Niveau	A2, B1, B2, C1
Subvaardigheid	zaken regelen, lezen om informatie op te doen.
Descriptoren geconcretiseerd taalprofiel	

Algemene informatie

Soort opdracht	Korte aanduiding: bijvoorbeeld rollenspel, conferentiebezoek, presentatie, verslag schrijven.
Waar wordt de opdracht uitgevoerd?	Kan op meerdere plaatsen zijn (thuis, Open leercentrum, klaslokaal enzovoort).
Bewijs	Waarmee geeft de leerling aan dat de opdracht is uitgevoerd: wat kan zij concreet in het portfolio stoppen?
Indicatie studiebelastingtijd	Hoeveel tijd hebben leerlingen in totaal nodig om de opdracht uit te voeren (ook de voorbereiding enzovoort).
Benodigd materiaal	Bijvoorbeeld apparatuur voor opnamen van beeld en geluid.
Hulpmiddelen	Bijvoorbeeld internet, woordenboek, naslagwerken, enzovoort.
Indicatie benodigde beoordeeltijd	Hoeveel tijd is de docent kwijt met het nakijken van de gehele opdracht; aangeven per onderdeel.

Informatie voor de deelnemer

Beschrijf hier voor de deelnemer wat hij moet doen om deze opdracht uit te voeren. Schets eerst de situatie in stappen (bijvoorbeeld: voorbereiding, uitvoering, terugkijken). Doe het concreet en begrijpelijk, maar ook kort, eventueel met voorbeelden.

Geef ook aan wat de belangrijkste criteria voor een voldoende zijn. Bijvoorbeeld: let bij de presentatie op de volgende punten:

1. inleiding, midden, conclusie;
2. vragen van studenten;
3. enzovoort.

Geef ook aan welke hulpmiddelen en theorie erbij gebruikt kunnen worden.

Bron: UV, *Toets je taal! (mbo raad, 2007)*

Beoordelingsmodel

Vorm

Vormkenmerken	Ja	Nee	Verbeterpunten	Beslissing
Bijvoorbeeld: het is een advertentie				... x ja =
Bijvoorbeeld: het is een overzichtelijke advertentie				
Bijvoorbeeld: het bevat voldoende informatie (wie, wat, waar)				

Opdrachtspecifieke kenmerken (vakinhoud)	Ja	Nee	Verbeterpunten	Beslissing
Bijvoorbeeld: de informatie over huidverzorging ouderen is correct				.. x ja =
De advertentie is aansprekend voor ouderen				
De informatie (wie, wat, waar) is correct				
Enz...				

Taalspecificaties Schrijven	B1 Kenmerken van de taakuitvoering	Ja	Nee	Verbeterpunten	Beslissing
Samenhang					4 x ja = B1
Afstemming op doel					
Afstemming op publiek					
Woordgebruik en woordenschat					
Spelling en grammatica					
Leesbaarheid					

Beoordeling		
Onder B1	B1	Boven B1
Feedback/ opmerkingen		

Bron: UV, *Toets je taal!* (mbo raad, 2007)

SLO is het nationaal expertisecentrum voor leerplan-ontwikkeling. Al 30 jaar geven wij inhoud aan leren en innovatie in de driehoek tussen overheid, wetenschap en onderwijspraktijk. Onze expertise bevindt zich op het terrein van doelen, inhouden en organisatie van leren. Zowel in Nederland als daarbuiten.

Door die jarenlange expertise weten wij wat er speelt en zijn wij als geen ander in staat trends, ontwikkelingen en maatschappelijke vraagstukken te duiden en in een breder onderwijskader te plaatsen. Dat doen we op een open, innovatieve en professionele wijze samen met beleidsmakers, scholen, universiteiten en vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven.

SLO

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
F 053 430 76 92
E info@slo.nl

www.slo.nl

slo